

ASUMISEN RAHOITUS- JA KEHITTÄMISKESKUKSEN RAPORTTEJA 2 | 2010

Selvitys pitkäaikais- asunnottomuuden määrittelystä ja tilastoinnista

Sari Pitkänen

Selvitys pitkäaikais- asunnottomuuden määrittelystä ja tilastoinnista

Sari Pitkänen (Sosiaalikehitys Oy)

ASUMISEN RAHOITUS- JA KEHITTÄMISKESKUKSEN
RAPORTTEJA 2 | 2010
Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus

Taitto: Edita Prima Oy

Julkaisu on saatavana vain internetistä:
www.ara.fi > Julkaisut > Raportit

Helsinki 2010

ISBN 978-952-11-3769-3 (PDF)
ISSN 1797-5514 (verkkokj.)

ESIPUHE

Hallitus teki 14.2.2008 periaatepäätöksen pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmaksi 2008-2011. Ohjelman tavoitteena on puolittaa pitkäaikaisasunnottomuus vuoteen 2011 mennessä ja tehostaa toimenpiteitä asunnottomuuden ennaltaehkäisemiseksi. Määrällinen tavoite on osoittaa 1250 asuntoa pitkäaikaisasunnottomille ohjelmakauden aikana. Vuoden 2008 aikana valtio ja kymmenen kaupunkia tekivät aiesopimuksen ohjelman tavoitteiden toteuttamiseksi. Kaupungit ovat **Helsinki, Espoo, Vantaa, Tampere, Turku, Lahti, Jyväskylä, Kuopio, Joensuu** ja **Oulu**. Näissä kaupungeissa oli ARAn kuntakyselyn mukaan eniten asunnottomia vuoden 2007 marraskuussa. Valtion puolelta aiesopimusten allekirjoittajina ovat ympäristöministeriö (YM), sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö (STM), Rikosseuraamusvirasto ja Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA) sekä Raha-automaattiyhdistys (RAY). Aiesopimuksissa määritellään valtion osallistuminen toimenpiteiden rahoittamiseen. Vähentämishjelman toteuttamista seurataan ARAn verkkosivustolla www.ara.fi/asunnottomuus.

ARA tekee vuosittain asuntomarkkinakyselyn kaikkiin Manner-Suomen kuntiin. Kyselyssä tiedustellaan myös asunnottomien lukumäärää kyselyajankohtana, marraskuun 15. päivänä. Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelman (PAAVO) vaikuttavuuden mittaamiseksi vuoden 2008 asuntomarkkinakyselyssä tiedusteltiin ensimmäistä kertaa, kuinka moni asunnottomista yhden hengen talouksista on pitkäaikaisasunnottomon. Pitkäaikaisasunnottomuus määriteltiin sekä asunnottomuuden keston että tuen tarpeen perusteella. Kyselyn perusteella pitkäaikaisasunnottomien määrä oli oletettua suurempi, minkä lisäksi pitkäaikaisasunnottomien osuus eri kunnissa vaihteli hyvin paljon. Vuoden 2009 asuntomarkkinakyselyn mukaan pitkäaikaisasunnottomien määrä kokonaisuudessaan oli tavoitteiden mukaisesti laskenut edellisvuodesta, vaikka yleinen asunnottomuus oli lisääntynyt. Kuitenkin kuntien väliset erot pitkäaikaisasunnottomien osuudesta olivat jopa kasvaneet. (ks. liite 2)

Tämän vuoksi PAAVO-ohjelman ohjausryhmä päätti teettää selvityksen siitä, kuinka aiesopimuskunnat määrittelevät pitkäaikaisasunnottomuuden ja miten ja mistä lähteistä tiedot kerätään. Selvitystyön tavoitteena oli esittää suositukset, miten pitkäaikaisasunnottomuuden määritelmää pitäisi täsmentää ja tietojen yhdenmukaisuutta parantaa. ARAlla on vuonna 2010 ensi kertaa käytössä eduskunnan myöntämä määräraha tutkimus- ja kehittämistoimintaan. Osana tämän määrärahan käyttösuunnitelmaa ARA tilasi selvitystyön Sosiaalikehitys Oy:lta, jossa sen suoritti tutkija **Sari Pitkänen**.

Selvityksen mukaan suurin syy pitkäaikaisasunnottomien osuuden suureen vaihteluun eri kunnissa on tietopohjan erilaisuus. Osassa kunnista tietoaineistona käytetään sekä vuokra-asunnonhakijarekistereitä että sosiaalitoimen asiakasrekistereitä. Osassa kunnista tietolähteenä ovat yksinomaan sosiaalitoimen ja asumispalveluiden asiakastiedot, ja näissä kunnissa on yleensä suuremmat pitkäaikaisasunnottomien prosenttiosuudet. Kunnissa, joissa asunnottomuuslaskennoissa käytetään myös vuokra-asunnonhakijarekistereitä, tuotiin esille vaikeus selvittää asuntohakemuksista asunnottomuuden kestoa ja toistuvuutta.

Pitkäaikaisasunnottomuuden määritelmää pidettiin ylipäänsä tulkinnanvaraisena ja pitkäaikaisasunnottomuutta vaikeana selvittää. Jotkut haastateltavat kyseenalaisivat tämän vuoksi koko pitkäaikaisasunnottomuustiedon keruun. Haastatteluissa tuotiin esille toisaalta se, että pitkäaikaisasunnottomuuden tilastoiminen koetaan oikeammaksi mittariksi asunnottomuuden laskennassa kuin asunnottomuuden määrittäminen, jossa on enemmän tilannekohtaista satunnaisuutta, hyvin lyhytaikaisen

kitka-asunnottomuuden ilmenemistä sekä itse määriteltyyn asunnottomaksi ilmoittamiseen liittyvää vääristymää.

Kunnissa haastateltavilla oli siis erilaisia käsityksiä siitä, mikä on pitkäaikaisasunnottomuustiedon merkitys, ja kuinka paljon ilmiön selvittämiseen kannattaa ja on mahdollista panostaa. Tämän tyyppinen hallintoa varten tehtävä selvitystyö jää usein kiireisen asiakastyön jalkoihin.

Keskeisimpänä suosituksena tutkija esittää selvitystyönsä pohjalta: kaupunkien asunnottomuustilastoinnista vastaavilla henkilöillä on parhaat näkemykset siitä, miten ohjeistuksia ja määritelmiä tulisi kehittää sekä mitä erilaisia paikallisia tietolähteitä voidaan hyödyntää asunnottomuuslaskennoissa. Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisohjelman kaupunkien edustajista tulisi muodostaa työryhmä, joka ryhtyy pohtimaan yhdessä asunnottomuuden ja pitkäaikaisasunnottomuuden määrittämistä sekä tilastoinnin ohjeistusta ja kehittämistä.

Työryhmän tehtävänä olisi ryhtyä yhteistyössä ARAn ja asunnottomuuden vähentämisohjelman edustajien kanssa kehittämään nykyisiä käsitteitä avaavaa ohjeistusta sekä selvittää asunnottomuuslaskennan tilastointitapojen yhdenmukaistamisen mahdollisuuksia.

Selvityksen tulokset on käsitelty PAAVO-ohjelman ohjausryhmässä. Suositusten mukaisesti ARA kehittää yhdessä kuntien kanssa asuntomarkkinakyselyn asunnottomuusohjeistusta syksyn 2010 kyselyä varten.

ARAn puolesta kiitämme tutkija Sari Pitkästä ja kaikkia selvityksen tekoon osallistuneita ja sitä kommentoineita. Selvitys on julkaistu verkkojulkaisuna Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen raportteja -sarjassa.

Toukokuu 2010

Jarmo Lindén
johtaja

Virpi Tiitinen
erikoissuunnittelija, projektivastaava

PAAVO-ohjausryhmän
puheenjohtaja

PAAVO-ohjausryhmän sihteeri

SISÄLLYS

Esipuhe	3
I Johdanto	7
2 Pitkäaikaisasunnottomuuden tilastoiminen	8
2.1 Espoossa eri rekistereiden asunnottomuustieto tarkistetaan väestörekisteristä.....	9
2.2 Helsingissä asunnottomuustieto perustuu sosiaaliviraston tietokantoihin.....	10
2.3 Joensuussa asunnottomuuden määrittämisessä käytetään sosiaalitoimen asiakasrekisteriä ja väestötietorekisteriä ...	11
2.4 Jyväskylässä asunnottomuustiedot pohjautuvat eri tahojen asiakasrekistereihin.....	12
2.5 Kuopiossa asunnottomuustiedot perustuvat erityisryhmien asumispalvelutoimiston asiakasselvitykseen	12
2.6 Lahdessa asunnottomuustieto kootaan asunnottomien ja psykososiaalisten palvelujen sekä kaupungin vuokralatoyhtiön asiakastiedoista	13
2.7 Oulussa asumis- ja päivätoimintapalvelut ovat keskeinen asunnottomuustiedon lähde.....	14
2.8 Tampereella asunnottomuustiedot kootaan vakiintuneen mallin mukaan useilta eri toimijoilta	14
2.9 Turussa asunnottomuuslaskennassa ovat mukana sosiaalitoimen sekä diakonia- ja päiväkeskuksen asiakkaat	15
2.10 Vantaalla asunnottomuustiedot kootaan sosiaalitoimelta ja päihdepalveluista sekä kaupungin vuokra-asuntoyhtiöltä	16
3 Palvelu- ja tukiasumisen määrittelemine	18
3.1 Espoon asumispalvelut.....	20
3.2 Helsingin asumispalvelut.....	20
3.3 Joensuun asumispalvelut.....	21
3.4 Jyväskylän asumispalvelut.....	21
3.5 Kuopion asumispalvelut	21
3.6 Lahden asumispalvelut	22
3.7 Oulun asumispalvelut	23
3.8 Tampereen asumispalvelut.....	23
3.9 Turun asumispalvelut.....	23
3.10 Vantaan asumispalvelut.....	24

4 Pitkäaikaisasunnottomuuden tilastoinnin toteuttaminen ja sen haasteet	25
4.1 Pitkäaikaisasunnottomuuden tilastoiminen	25
4.2 Ohjeistukseen liittyvät havainnot	26
4.3 Tietojen keruuseen liittyvät havainnot	28
4.4 Asunnottomien ja pitkäaikaisasunnottomien eri ryhmät	29
4.5 Kehittämisehdotukset pitkäaikaisasunnottomuuden tilastoimiseksi	31
4.6 Kehittämisehdotukset asunnottomien tilastoimiseksi	32
5 Johtopäätökset ja suositukset	34
 Liite 1. Selvitystä varten haastatellut ja kirjallisesti vastauksen antaneet henkilöt	 36
Liite 2. Kuviot	37
 Kuvailulehti	 38
Presentationsblad	39

1 Johdanto

Sosiaalikehitys Oy on toteuttanut ympäristöministeriön toimesta yhteistyössä Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen (ARA) kanssa selvityksen pitkäaikaisasunnottomuuden määrittelystä ja tilastoinnista pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmassa (PAAVO) mukana olevissa kaupungeissa. Selvitys on toteutettu keväällä 2010 ARAn kehittämisrahalla. Kiitokset selvityksen toteuttamisesta kuuluvat kunnissa haastatteluille henkilöille sekä Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen erikoissuunnittelija Virpi Tiitiselle, joka on avustanut tutkijaa aineiston hankinnassa sekä raportin kommentoinnissa ja viimeistelyssä.

Selvityksen tavoitteena on ollut kartoittaa, millä tavoin ARAn asuntomarkkinakyselyssä ilmoitetut tiedot pitkäaikaisasunnottomuudesta on määriteltä ja tilastoitu. Selvityksen tehtävänä on ollut tutkia, millaisia tuki- ja palveluasumisen määritelmiä ja tuen muotoja kaupunkien asunnottomuuslaskennoissa olevissa yksiköissä on. Toimeksiannossa on ollut tehtävänä myös laatia suosituksia pitkäaikaisasunnottomuuden määrittelyn täsmentämiseksi sekä keinoiksi, joilla asuntomarkkinakatsauksessa esitettävien asunnottomuutta ja pitkäaikaisasunnottomuutta koskevien tietojen yhdenmukaisuutta ja luotettavuutta voitaisiin parantaa. Selvitystä varten on haastateltu aiesopimuksen allekirjoittaneiden kymmenen kaupungin sosiaali- ja terveystoimen, asuntotoimen ja vuokra-asuntoyhtiöiden sekä asumispalveluiden tuottajien edustajia. Selvitystä varten tehtyihin yksilö- ja ryhmähaastatteluihin on osallistunut yhteensä 21 henkilöä, minkä lisäksi kahdelta henkilöltä on saatu kirjallisesti vastaukset esitettyihin kysymyksiin (ks. liite 1). Lähteenä on käytetty myös kirjallista kaupunkien asunnottomuuslaskentaa ja asumispalveluita koskevaa aineistoa.

Selvityksen aluksi luvussa 2 esitellään kaupunkikohtaisia tilastoja ja toimintatapoja, joilla kaupungeissa kootaan pitkäaikaisasunnottomuutta koskevat tiedot ARAn asuntomarkkinaselvitykseen. Seuraavaksi luvussa 3 kerrotaan kaupungeissa olevista tuki- ja palveluasumisen määritelmistä, joita on käytössä asunnottomuuslaskennoissa mukana olevissa yksiköissä. Luvussa 4 esitellään haasteita, joita pitkäaikaisasunnottomuuden määrittämisessä ja tilastoinnissa on. Lopuksi luvussa 5 esitellään ehdotuksia pitkäaikaisasunnottomuuden määrittelyn ja laskentatavan kehittämiseksi.

2 Pitkäaikaisasunnottomuuden tilastoiminen

Selvityksen tehtävänä on ollut selvittää, kuka on ilmoittanut ARAn asuntomarkkinaselvitystä varten kaupunkien pitkäaikaisasunnottomuusluvut sekä mihin tietoperustaan ne perustuvat ja millaisilla tavoilla ilmoitetut luvut on määritetty pitkäaikaisasunnottomuuden eri alaryhmissä. Taulukosta 1 ilmenee, kuinka pitkäaikaisasunnottomien osuus vaihtelee PAAVO-ohjelmaan kuuluvissa kaupungeissa 25 ja 95 prosentin välillä. Pitkäaikaisasunnottomien osuus asunnottomista on suurin Joensuussa, Lahdessa ja Espoossa, kun pienin se on Tampereella ja Vantaalla.

Taulukko 1. Asunnottomat yhden henkilön taloudet 15.11.2009.

	Kaikki asunnottomat	Pitkäaikaisasunnottomat (% = osuus asunnottomista)	
	lkm	lkm	%
Helsinki	3465	1485	43
Espoo	540	388	72
Vantaa	607	161	27
Tampere	614	155	25
Turku	332	219	66
Lahti	153	125	82
Jyväskylä	174	74	43
Kuopio	236	84	36
Joensuu	118	112	95
Oulu	146	46	32
Yhteensä	6385	2849	45

Lähde: Alustavat tiedot vuodelta 2009, ARA 4.1.2010

Kaikissa kunnissa ei ole tilastoituna jokaiseen ARAn asuntomarkkinakyselyssä olevaan asunnottomien ryhmään kuuluvia henkilöitä. Asunnottomuusmuodoittain tarkasteltuna pitkäaikaisasunnottomien osuus on suurin ulkona ja ensisuojoissa olevista asunnottomista Espoossa ja Helsingissä, kun se on pienin Jyväskylässä ja Vantaalla (ks. taulukko 2). Asuntoloissa ja majoitusliikkeissä asunnottomina olevien pitkäaikaisasunnottomien osuus on suurin Joensuussa, Lahdessa ja Espoossa, kun se on pienin Tampereella. Huoltokotityyppisissä yksiköissä ja laitoksissa suurimmat pitkäaikaisasunnottomien osuudet ovat Espoossa, Turussa, Lahdessa ja Joensuussa, kun pienin se on Oulussa ja Kuopiossa. Vapautuvista vangeista suurin pitkäaikaisasunnottomien osuus asunnottomista on Espoossa ja Lahdessa, ja heidän osuutensa on pienin Jyväskylässä ja Joensuussa. Tilapäisesti sukulaisten ja tuttavien luona olevista asunnottomista eniten pitkäaikaisasunnottomia on Joensuussa ja vähiten Tampereella.

Taulukko 2. Pitkäaikaisasunnottomat yhden henkilön taloudet ja heidän osuutensa (%) asunnottomuusmuodoittain jaotelluista aiesopimuskuntien asunnottomista 15.11.2009.

	Ulkona, porrashuoneissa ja ns. ensisuo- jissa	Asuntoloissa tai majoitus- liikkeissä asunnon puutteen vuoksi	Huoltokoti- tyyppisissä asumispalve- luyksikoissa, kuntout- tavissa yksiköissä, sairaaloissa tai muissa laitoksissa asunnon puutteen vuoksi	Vapautuvat vangit, joilla ei ole asun- toa	Tilapäisesti sukulaisten ja tuttavien luona asun- non puut- teen vuoksi asuvat
Helsinki (lkm)	50	380	250	30	775
%	77	63	83	86	32
Espoo (lkm)	25	82	71	9	201
%	83	85	100	100	60
Vantaa (lkm)	13	24	3	10	111
%	30	73	75	56	22
Tampere (lkm)	19	1	93	11	31
%	44	20	40	58	10
Turku (lkm)	0	0	219	0	0
%	0	0	100	0	0
Lahti (lkm)	30	44	17	7	27
%	100	100	100	100	49
Jyväskylä (lkm)	2	4	3	1	64
%	25	40	38	11	46
Kuopio (lkm)	8	8	20	0	48
%	62	67	31	0	33
Joensuu (lkm)	0	1	60	1	50
%	-	100	100	20	96
Oulu (lkm)	24	18	0	4	0
%	46	38	0	100	0

Lähde: Alustavat tiedot vuodelta 2009, ARA 4.1.2010

Seuraavissa luvuissa esitellään kaupunkien toimintamalleja siten, että käytännöistä on kerrottu paikkakunnittain aakkosjärjestyksessä.

2.1

Espoossa eri rekistereiden asunnottomuustieto tarkistetaan väestörekisteristä

Espoon asunnottomien laskentamalli perustuu pitkäaikaiseen vakiintuneeseen käytäntöön. Asunnottomuutta koskevat tilastot perustuvat vuokra-asunnonhakijarekisterin, alueittaisten sosiaalitoimistojen asiakasrekisterin sekä mielenterveys- ja päihdepalveluyksikön asiakastietoihin. Vuokra-asunnon hakijat eivät läheskään aina ilmoita asumisolosuhteissa tapahtuneista muutoksista kuten asunnon saamista muulta vuokranantajalta kuin kaupungilta tai asunnottomaksi jäämistä irtisanomisajan kuluttua umpeen. Tämän vuoksi kaupungissa käydään vuokra-asuntohakemukset yksityiskohtaisesti läpi niiden saapuessa ja selvitetään väestörekisteristä hakijan kotipaikka- ja asumismuototiedot.

Hakijan asunnottomuutta koskevat tiedot tarkastetaan tehtäessä valintoja asuntoihin ja tiedot tarkastetaan henkilötasolla myös asuntomarkkinakyselyä varten. Yleensä henkilöt, joilla ei ole vakinaista osoitetta, vaan pelkkä poste restante, ovat asunnottomia. Samoin asunnottomia ovat tavallisesti laitoksissa olevat ja sosiaalitoimen järjestämässä tilapäisasunnossa asuvat, vaikka väestötiedoissa henkilön osalta olisikin mainittu vakinaisena osoitteena kyseisen laitoksen tai tilapäisasunnon osoite. Hakemuksessa hakija ilmoittaa usein itsensä asunnottomaksi jostakin tulevasta ajankohdasta lukien esimerkiksi irtisanomisajan päätyttyä. Hakuhetkellä heitä ei vielä voida luokitella asunnottomiksi, sillä monet saavat asunnot irtisanomisajan aikana. Espoon mielenterveys- ja päihdepalveluissa varmistetaan sosiaalitoimen asiakasrekisteritiedot laitoksissa ja asumispalveluyksiköissä olevien osalta. Eri rekistereissä olevat tiedot asunnottomista asiakkaista kootaan asuntotoimessa, jossa vuokra-asuntotoimiston päällikkö poistaa päällekkäisyydet eri lähteistä tulevista tiedoista.

Pitkäaikaisasunnottomuus määritellään keskitetysti asuntotoimessa eri tietolähteiden perusteella

Mielenterveys- ja päihdepalveluiden tekemän tietojärjestelmän tarkastuksen perusteella saadaan mukaan asunnottomuuslaskelmiin kaupungin omissa laitoksissa olevat asunnottomat, jotka eivät ole vuokra-asunnonhakijoina eivätkä hae toimeentulotukea eläkkeensä takia. Oларinluoman yhteydessä toimivan tuetun asumisen yksikön asiakkaat eivät ole mukana laskennoissa, sillä asuminen perustuu huoneenvuokralain mukaiseen vuokrasuhteeseen. Oларinluoman vastaanottoyksikön asiakkaat selvitetään henkilötasoisesti ja poistetaan pitkäaikaisasunnottomuuden tilastointia varten heistä tilapäismajoituksessa satunnaisesti olevat, mutta kotiosoitteen omaavat henkilöt. Espoon huoltokotityyppisissä yksiköissä jokaisen asiakkaan pitkäaikaisasunnottomuus on määritelty henkilötasolla asunnottomuuden keston mukaan. Laitoksissa olevista noin puolet on ollut asunnottomia ja loput arviointi- tai kuntoutusjaksolla olevia.

Kaupungissa on vuosittain ohjeistettu tiedonkeruussa sosiaalityöntekijöitä, jotka tekevät omista asiakkaistaan ARAn ohjeistuksen perusteella määrityksen pitkäaikaisasunnottomista. Asunnottoman lopullinen määrittäminen pitkäaikaisasunnottomaksi tehdään tämän jälkeen keskitetysti asuntotoimessa. Pitkäaikaisasunnottomuus määritellään asuntotoimessa väestörekisteritietojen perusteella, jonka avulla tarkastetaan henkilön entiset tilapäiset ja vakinaiset osoitteet asunnottomuuden keston ja toistuvuuden selvittämiseksi. Tietopohjana pitkäaikaisasunnottomuuden määrittämisessä käytetään myös kaupungin vuokrataloyhtiön ja Y-säätiön asuntojen häätyöpäätöksiä sekä tarkastetaan asiakastiedot luottohäiriörekisteristä vuokravelkojen selvittämiseksi. Näin kerätyt tiedot kertovat asunnottoman vaikeudesta päästä kaupungin vuokra-asuntoyhtiöön.

2.2

Helsingissä asunnottomuustieto perustuu sosiaaliviraston tietokantoihin

Helsingin kaupungissa on käytetty vuodesta 2003 lähtien nykyistä asunnottomuuden tilastoinnin mallia. Kaupungin asuntoasiainosaston suunnittelijat kokoavat asunnottomuustiedot terveysvirastolta ja sosiaalivirastolta. Tiedot yksinäisistä asunnottomista saadaan Asumisen tuen yksiköstä (Astu, entinen Asso) ja perheitä koskevat tiedot muista sosiaalipalveluista. Asunnottomia koskevan tiedon kokoamisessa käytetään sosiaaliviraston tilastoyksikön erilaisia tietokantoja ja haetaan niistä asunnottomiksi kirjattuja henkilöitä. Helsingissä on käytössä ATJ-järjestelmä, jossa on henkilötie-

tonäytöllä merkinnät asiakkaan asunnottomuudesta ja sen erilaisista luokitteluisista. Järjestelmässä on omat koodinsa mm. asuntoloissa, ensisuojoissa, päihdehuollon yksiköissä sekä sukulaisten ja tuttavien luona majoileville vailla vakinaista asuntoa oleville henkilöille. Tilastoajojen tekemiseen on määritetty Astussa vastuutyöntekijä. Kaupungissa on tehty sosiaaliviraston ja asuntoasioiden osaston yksinäistä asunnonhakijoista vertailuajoja, joilla on saatu näkyville trenditietoa asunnottomuudesta.

Pitkäaikaisasunnottomat määritellään Asumisen tuen yksikön ja sosiaalitoimen toimeentulotukea saavista asiakkaista

Kaupungin asunnottomuuslukuihin vaikuttavat vahva muuttoliike muista kunnista ja kitka-asunnottomuutta aiheuttava kunnan sisäinen muuttoliike. Hyvin suuren vuokra-asunnonhakijamäärän ja runsaan lyhytaikaisesti asunnottomana olevan hakijamäärän vuoksi asunnottomia ei selvitetä kaupungin vuokra-asunnonhakijarekisteristä. Laitoksessa olevia asunnottomia kartoitetaan päihdehuollon asumispalveluista, joista arvioidaan siellä asunnon puutteen vuoksi olevien osuus. Asunnottomuuslaskennoissa eivät ole mukana terveystalouksien yksiköt kuten sairaalat eivätkä sosiaaliviraston hallinnoimat tukikodit, mielenterveyspuolen asumispalveluyksiköt ja alle 65-vuotiaiden palveluasumisyksiköt. Perusteena on se, että nämä yksiköt tarjoavat normaaliasumista tai niissä ollaan laitoshoidossa kuntoutuksen tarpeen vuoksi. Asunnottomuuden tilastoinnissa käytetään rajana majoituslain mukaista asumista. Tällä perusteella mukana asunnottomuuslaskennoissa on myös Hietanienmenkadun palvelukeskus. Palvelukeskuksessa on mahdollista pidempiaikainen asuminen, joka ei ole kuitenkaan vuokrasuhteista asumista, vaan majoituslain mukaista tilapäisasumista. Pitkäaikaisasunnottomat on määritelty Asumisen tuen yksikön ja sosiaalitoimen toimeentulotukea saavista asiakkaista, joita tilastoidaan suhteessa pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishajonnan tavoitteisiin.

2.3

Joensuussa asunnottomuuden määrittämisessä käytetään sosiaalitoimen asiakasrekisteriä ja väestötietorekisteriä

Joensuussa on käytetty vakiintuneesti samaa asunnottomuuden tilastointitapaa. Joensuussa asuntomarkkinaselvityksen vastaukset kootaan asuntotoimessa, jonne lähetetään tiedot sosiaalitoimen asiakkuudessa olevista asunnottomista. Asunnottomuutta koskevat tiedot tulevat aikuissosiaalityön asiakasrekisteristä. Kaupungissa on käytössä Pro Consona -ohjelma, jossa asunnottomat määritellään vailla vakinaista asuinpaikkaa oleviksi, laitosasumisessa oleviksi sekä pysyvästi laitosasumisessa oleviksi. Asunnottomuustilastoissa ovat mukana vailla vakinaista asumista olevat ja laitosasujat. Vakinaisesti laitoksessa asuvat on jätetty tilastoista pois, sillä he ovat asuneet yksiköissä vuosia eikä kuntoutumista ole odotettavissa. Asunnottomien tilanteen selvittämiseen käytetään myös väestötietojärjestelmää.

Joensuun kaupungissa on asunnottomille nimetty sosiaaliohjaaja. Hänen asiakkaanaan ovat kaikki kantakaupungin asunnottomat. Liitoskuntien sosiaalitoimen palvelupisteet hoitavat oman alueensa asunnottomat mukaan lukien toimeentuloturvan.

Sosiaaliohjaaja selvittää asiakkaidensa pitkäaikaisasunnottomuuden

Asunnottomien sosiaaliohjaaja selvittää kantakaupungin ja liitoskuntien pitkäaikaisasunnottomien määrän sosiaalitoimen asiakasrekisterin avulla käymällä tietoja läpi henkilötasolla, sillä tilastokoodien avulla ei saada tietoa pitkäaikaisasunnotto-

muuden kriteerien täyttymisestä. Kaupungissa on käytetty ARAn ohjeistusta pitkäaikaigasunnottomuuden määrittämisessä. Joensuussa ei ole ulkona ja ensisuoijissa asuvien ryhmään laskettavia asunnottomia, sillä kaupungissa ei ole tilapäismajoitusta tarjoavaa yksikköä.

2.4

Jyväskylässä asunnottomuustiedot pohjautuvat eri tahojen asiakasrekistereihin

Jyväskylässä on ollut noin viisi vuotta käytössä nykyinen asunnottomuuden laskentatapa. Jyväskylässä asuntotoimi kokoaa asunnottomuustiedot, joiden pohjana käytetään sosiaalitoimen asiakasrekisteriä, yleishyödyllisten vuokranantajien haki-jarekistereitä ja asumispalveluiden tuottajan rekisteriä. Jyväskylän sosiaalitoimessa on käytössä Effic-järjestelmä, johon sosiaalityöntekijät kirjaavat asiakastiedot.

Asuntotoimessa kootaan yleishyödyllisten yhteisöjen asukasvalitsijoiden laatimat listat asunnottomista vuokra-asunnonhakijoista ja lähetetään sosiaalitoimeen, jossa asiakkaiden asunnottomuus ja pitkäaikaigasunnottomuus selvitetään henkilötunnus-tasolla. Kaupungin sosiaalitoimessa on kiinnitetty erityistä huomiota pitkäaikaigasun-nottomuuden määrittämiseen ohjelman myötä. Sosiaalitoimessa kaksi työntekijää tilastoi asunnottomat järjestelmään kirjattujen tietojen perusteella ja poistaa tiedoista asunnottomien vuokra-asunnonhakijoiden lisäksi muista palveluista kuten lastensuo-jelusta tulevien asunnottomien tietojen päällekkäisyydet. Jyväskylässä noin 2/3 asun-nottomista on tullut sosiaalitoimen ja 1/3 vuokra-asunnonhakijoiden rekisteristä.

Pitkäaikaigasunnottomat määritellään sosiaalitoimen lisäksi myös Jyväskylän Katulähetyksessä

Jyväskylässä tieto ensisuoijissa, asuntoloissa ja huoltokotityyppisissä paikoissa asu-vista asunnottomista ja pitkäaikaigasunnottomista tulee Jyväskylän Katulähetys ry:n asiakastiedoista. Jyväskylän Katulähetys toimittaa muiden ostopalveluiden tavoin kuukausittain tiedot asiakasrekisteristään kaupungille. Muut ostopalvelut eivät ole mukana asunnottomuuslaskennoissa, koska ne ovat sidoksissa asuntoon. Jyväsky-län Katulähetyksessä pitkäaikaigasunnottomaksi määrittely tehdään haastatteluiden pohjalta asunnottomuuden keston ja toistuvuuden perusteella.

2.5

Kuopiossa asunnottomuustiedot perustuvat erityisryhmien asumispalvelutoimiston asiakasselvitykseen

Kuopion kaupungissa on käytetty pitkäaikaisesti ja vakiintuneesti nykyistä asunnot-tomuuden tilastointitapaa. Kaupungissa tiedot asuntomarkkinaselvitykseen kootaan asuntotoimessa. Tiedot asunnottomista ja pitkäaikaigasunnottomista lasketaan eri-tyisryhmien asumispalvelutoimistossa, jonka työntekijätiimin jäsenet kokoavat tiedot vuosittain. Asunnottomat tulevat erityisryhmien asumispalvelutoimiston asiakkaaksi siirtyessään asumispalveluiden piiriin ja ovat muutoin toimeentulotukea hakiessaan alueellisen sosiaalityön asiakkaina.

Asunnottomuuslaskennassa käytetään tietolähteenä aikuissosiaalityössä käytössä olevaa Effic-järjestelmää, jossa on päätöksentekoa varten tieto toimeentulotuen ha-kijan asumismuodosta. Tilastointikoodi sisältää erilaisia vaihtoehtoja, jotka kertovat hakijan asumismuodosta ARAn luokituksen mukaisella jaotuksella.

Pitkäaikaisasunnottomuus määritellään erityisryhmien asumispalvelutoimistossa

Erityisryhmien asumispalveluissa katsotaan ARAn pitkäaikaisasunnottomuuden määritelmän mukaisesti henkilötasolla ne asunnottomat, jotka tarvitsevat pitkäaikaisesti tukea tai ovat toistuvasti asunnottomana. Kuopiossa on laskettu vuoteen 2007 asti kaikki hoitokotityyppisessä asumisessa olevat asunnottomiksi. Tämän jälkeen heidät on käyty yksilökohtaisesti läpi ja asunnottomiksi on kirjattu vain asunnon puutteen vuoksi hoitokotityyppisessä asumisessa olevat asunnottomat. Asunnottomuuslaskentaan on otettu vain ne yksiköt, joista ostetaan asunnottomille toimeentulotuella asumispalveluita. Kaupungissa ei ole laskettu palvelukotityyppisessä asumisessa olevia henkilöitä asunnottomiksi, sillä heidät katsotaan siellä hoidon tarpeen vuoksi oleviksi. Tilapäisesti sukulaisten ja tuttavien luokse majoittuneiden kasvanut ryhmä koostuu huonon asuntotarjonnan vuoksi pitkittyneesti asunnottomina olevista sekä hoitokoteihin ja majoitusliikkeisiin hakevista asunnottomista henkilöistä.

2.6

Lahdessa asunnottomuustieto kootaan asunnottomien ja psykososiaalisten palvelujen sekä kaupungin vuokrataloyhtiön asiakastiedoista

Lahdessa on käytössä pitkäaikainen vakiintunut malli asunnottomuuslaskennassa. Asuntomarkkinaselvitykseen tarvittavat tiedot kootaan asuntotoimessa, joka lähettää tietopyynnön kaupungin omistamaan vuokra-asuntoyhtiöön sekä sosiaali- ja terveystoimen asunnottomien palveluihin ja psykososiaalisiin palveluihin. Lahden asunnottomien palveluissa on noin 350 asiakasta, joista kaikki eivät ole akuutissa asunnon tarpeessa. Asunnottomien palveluissa tehdään asiakastyön tasolla paljon työtä asiakkaiden asumistilanteen selvittämiseksi. Kaupungissa on käytössä Effica-asiakastietojärjestelmä, johon kirjattujen tietojen perusteella asunnottomat käydään henkilötasolla läpi tilastointia varten. Asunnottomien palveluissa otetaan laskentaan mukaan tuki-, palvelu- ja välivuokra-asuntoa hakevat asunnottomat. Rekisteristä ei oteta mukaan asiakkaita, joilla vuokra-asunnon hakeminen on kunnossa asunnottomuuslaskennoissa mukana olevassa kaupungin vuokra-asuntoyhtiössä, Lahden Talot Oy:ssä.

Lahden Talot Oy:ssä kirjataan jokaisen hakemuksen saapumisen jälkeen asunnontarpeen kiireellisyyden määrittämiseksi tieto hakijan kuulumisesta erityisryhmään. Vuokra-asuntoyhtiössä on ollut vuodesta 2006 lähtien käytössä ohjelma, josta hakijan asunnontarvetta koskevien tietojen tarkastamisen ja luokituksen kirjaamisen jälkeen voidaan saada tilastotietoa asunnottomista vuokra-asunnonhakijoista. Luokituksessa on käytetty mm. asunnontarpeen syyn ja perhetilanteen lisäksi koodausten taustalla ARAn asunnottomuustilastojen edellyttämää luokitusta, jolloin asuntomarkkinaselvityksessä vaadittavat tiedot ovat helposti saatavilla. Lahdessa on tehty selvityksiä vuokra-asuntoa hakeneista ja kartoitettu yksilökohtaisesti erityisen pitkään vuokra-asuntoa hakeneiden tilannetta.

Tiedot kootaan ja täydennetään sosiaali- ja terveystoimen asunnottomien palveluissa

Kaupungissa tilastoidaan pitkäaikaisasunnottomiksi Lahden Sininauha ry:n tilapäismajoitusta tarjoavan yksikön asiakkaat. Heitä koskevaa listausta täydennetään asunnottomien palveluyksikön tiedoilla ulkona asuvista ja porrashuoneissa kiertelevistä poste restante -asunnottomista. Huoltokotityyppisessä asumisessa asunnottomuus-

laskennassa ovat mukana A-klinikkasäätiön yksikkö ja vuodesta 2008 lähtien Nikulan asumispalveluyksikkö. Tilapäisesti sukulaisten ja tuttavien luona asuvia määritellään asunnottomien yksiköstä hakijoiden rekisteritietojen ja kotikuntaisuuden perusteella. Heistä useimmilla on vuokra-asunnon hakeminen katkennut ja arvioiden mukaan heitä voi olla enemmän mm. pimeiden vuokralaisten vuoksi.

2.7

Oulussa asumis- ja päivätoimintapalvelut ovat keskeinen asunnottomuustiedon lähde

Oulussa on käytössä vakiintunut tapa asunnottomuuden tilastoinnissa. Poikkihallinnollisena laskentana tehtävään tarkasteluun on tullut mukaan eri tahoja ja asunnottomuustietoja on saatu aiempaa monitahoisemmin. Kaupungissa täytetään asuntomarkkinaselvitys yhteistyössä asumis- ja päivätoimintapalveluiden palveluesimiehen sekä sosiaalitoimen ja asuntotoimen päälliköiden kesken. Oulussa asumis- ja päivätoimintapalveluiden yksikkö sisältää asunnottomien lisäksi kaikkien erityisryhmien kuten kehitysvammaisten ja vammaisten asumispalvelut. Tietoa asunnottomista kootaan Effica-tietojärjestelmän kautta, jossa jokaisella toiminta-alueella eli aikuissosiaalityössä, asumispalveluyksiköissä sekä mielenterveys- ja päihdepalveluissa on omat versionsa. Eri tietokannoista koottuja tietoja käydään palaverissa läpi henkilötasolla asuntomarkkinaselvitystä varten. Asumis- ja päivätoimintapalveluiden kautta saadaan tietoa yksinäisistä asunnottomista ja yksittäisemmin perheistä, joita koskevaa tietoa saadaan enemmän sosiaalitoimen kautta.

Asumis- ja päivätoimintapalvelut keskeisessä asemassa pitkäaikaisasunnottomuuden määrittämisessä

Asunnottomuuslaskennassa eivät ole mukana sairaalat eivätkä mielenterveyspuolen asumispalvelut. Oulussa hankitaan asumispalveluita ostopalveluna, mutta niitä ei ole mukana asunnottomuuslaskennassa. Vapautuvat vangit menevät usein normaaliasumiseen sosiaalitoimen kautta, jolloin heistä on perheiden tavoin vähemmän tietoa asumis- ja päivätoimintapalveluissa. Rikosseuraamusviraston valtakunnallisen projektin kautta on tullut enemmän tietoa asunnottomista vapautuvista vangeista. Tulokinnon asiakkaiden pitkäaikaisasunnottomuudesta tekee asumis- ja päivätoimintapalveluissa yksikön palveluesimies.

2.8

Tampereella asunnottomuustiedot kootaan vakiintuneen mallin mukaan useilta eri toimijoilta

Tampereella on käytössä pitkäaikainen malli asunnottomuuden tilastoinnissa. Kaupungissa asuntomarkkinaselvitykseen tarvittavien tietojen kokoamisesta vastaa asuntotoimessa työskentelevä tiimi. Kaupungin sosiaalitoimi on vastannut asunnottomuustietojen keruusta 1990-luvulla ja kaupunkikehitysryhmään kuuluva asuntotoimi on tullut mukaan tietojen keruuseen 2000-luvulta lähtien. Asunnottomuus-tilastoja on koonnut vuoteen 2009 asti asuntotoimi sekä kaupungin talous- ja strategiaryhmään kuuluvan tietotuotanto ja laadunarviointitiimin (Tietula) työpari, joka on tehnyt jo aiemmin asunnottomuuslaskentaa sosiaalitoimessa. Asuntotoimen tiimi tulee vastamaan vuodesta 2010 lähtien myös asunnottomuuskyselyyn perustuvien asunnottomuustietojen keruusta Tietulan dokumentoimaa prosessikuvausta käyttäen vakiintuneen mallin mukaisesti. Työvaiheiden kuvauksessa on esitetty asunnotto-

muuskyselyn valmisteluun, aineistojen koontiin ja analysointiin sekä käytettyihin liitteisiin ja lomakkeisiin liittyvät asiat. Myös asuntotoimen asunnonhakijarekistereihin perustuva tietojen keruu on dokumentoitu.

Asunnottomuustiedot kootaan kaupungin suurimpien vuokra-asuntoyhtiöiden TVA:n ja VTS:n asunnonhakijarekistereistä sekä lähinnä kolmannen sektorin toimijoille ja laitoksiin lähettävän kyselyn ja vankiloille lähetettävän kyselyn avulla. Vuokra-asuntoyhtiöistä toimitetaan tiedot asuntotoimelle, josta päästään eniten asunnottomia hakijoita omaavan TVA:n hakujärjestelmään. Asunnottomista vuokra-asunnonhakijoista karsitaan mm. muut kuin Tampereen kotikunnaksi ilmoittaneet ja hakijat, jotka oman ilmoituksen mukaan jäävät asunnottomiksi poikkileikkausajan kohdan jälkeen. Asunnottomien asiakkaiden määrää koskeva kysely on lähetetty noin 15 asumispalveluyksikköön, seurakunnan ylläpitämään päiväkeskukseen sekä kaupungin huoltokotiin ja sairaaloiden sosiaalityölle (3 yksikköä). Kyselyn liitteenä on lähetetty ARAn ohjekirjeestä kopioitunut täyttöohjeet. Vankilakysely on osoitettu viiteen (5) vankilaan, joista tamperelaiset vangit yleisimmin vapautuvat.

Tampereella käydään pitkäaikaisasunnottomuuden selvittämiseksi kolmesta tietokannasta tulevat asunnottomat lävitse tapaus tapaukselta. Tiedoista poistetaan päällekkäisyydet ja analysoidaan eri lähteistä tuleva aineisto hakemus- ja henkilötasoisesti sekä tehdään yhteenveto. Tampereella vuokra-asunnonhakijarekistereistä löytyy noin 57 % asunnottomista ja 24 % pitkäaikaisasunnottomiksi tilastoituvista henkilöistä.

2.9

Turussa asunnottomuuslaskennassa ovat mukana sosiaalitoimen sekä diakonia- ja päiväkeskuksen asiakkaat

Turussa on käytössä vakiintunut tapa asunnottomien määrän laskennassa. Sosiaali- ja terveystoimen tutkimus- ja kehitysyksikön suunnittelija kokoaa tiedot asuntomarkkinaselvitystä varten. Tiedot asunnottomista tulevat sosiaali- ja terveystoimen asumis- ja päihdepalveluiden johtavalta sosiaalityöntekijältä. Johtava sosiaalityöntekijä kokoaa asunnottomuustiedot lähettämällä tiedustelun sosiaalitoimen eri toimipisteisiin, jotka ilmoittavat tiedot omaan asiakaskuntaansa kuuluvista asunnottomista. Toimipisteissä tiedot kootaan asiakastietokannoista ja haastatteluiden pohjalta niissä tapauksissa, joissa tieto ei selviä asiakkaan papereista. Turussa käydään päällekkäiskirjausten estämiseksi nimi- ja henkilötunnustasolla läpi kaikki eri tietolähteistä tulevat henkilöt.

Tiedot kootaan sosiaali- ja terveystoimen suunnitteluyksikössä

Turussa asunnottomuuslaskennassa ovat mukana Sillankorvan ensisuoja, päihdehuollon hoito- ja huoltokodit, päivätoimintaa tarjoava Sirkkalan päiväkeskus, seurakuntayhtymän diakoniakeskus sekä sosiaaliviraston ja etuuskäsittelyn pisteet sekä välitystilipiste. Asunnottomuuslaskentaan ja pitkäaikaisasunnottomien tilastointiin tulevat siten mukaan sosiaalitoimen toimeentulotukea tai palvelua saavat asiakkaat sekä diakonia- ja päiväkeskuksen asiakkaat. Turussa Terveystoimen alaiset toimipisteet eivät ole mukana asunnottomuuslaskennoissa. Terveystoimi ja sosiaalitoimi ovat yhdistyneet vuonna 2009 perusturvalautakunnan alle, jolloin tulevaisuudessa asunnottomuuslaskennassa saattavat olla myös terveystoimen toimipaikat.

Pitkäaikaisasunnottomiksi on määritelty hoito- ja huoltokodeissa asuvat sekä Sillankorvan ensisuojan asukkaat, joissa on tilapäismajoituksessa olevien lisäksi joitakin pidempään eli yli kolme kuukautta olleita henkilöitä. Tilapäisesti sukulaisten ja tuttavien luona asunnon puutteen vuoksi olevista saatu lukumäärä on ollut toimipaikoilta

koottujen tietojen mukaan hyvin pieni ja todennäköisesti paikkaansa pitämätön, joten kaupungissa ei ole ryhdytty arvioimaan pitkäaikaisasunnottomien määrää tästä ryhmästä.

2.10

Vantaalla asunnottomuustiedot kootaan sosiaalitoimelta ja päihdepalveluista sekä kaupungin vuokra-asuntoyhtiöltä

Vantaalla oleva asunnottomuuden tilastointitapa on ollut käytössä koko ARAn asuntomarkkinaselvityksen tiedon keruun ajan. Malli on täsmentynyt päihdepalveluiden vastualueen osalta noin neljä vuotta sitten, mikä nosti asunnottomuuslukemia. Tiedot kootaan sosiaalitoimen asiakasrekisteristä henkilötasolla ja vuokra-asuntoyhtiö VAV:n vuokra-asunnonhakijarekisteristä summatasoisesti, perusteena ARAn asunnotuotoluokittelu. Jos henkilöllä on kirjattu asiakastietojärjestelmään asumismuodoksi joku ARAn asunnottomuuskohdassa olevista luokista, hänet sisällytetään poimintaan mukaan. Vantaalla noin 2/3 asunnottomista on sosiaalitoimen asiakasrekistereissä ja loput ovat VAV:n asunnottomia vuokra-asunnon hakijoita. Vantaan kaupungin sosiaalihuollossa on käytössä ATJ-tietojärjestelmä, johon kirjataan sosiaalitoimessa tieto henkilön asunnottomuudesta. Tietojärjestelmään sisältyy mm. lastensuojelu, aikuissosiaalityö, toimeentulotuki ja päihdepalvelut. Järjestelmässä on asumismuodosta kertovia koodeja noin 30 ja tietokannasta haetaan eri asunnottomuusryhmissä olevien tiedot henkilötasolla. Järjestelmässä ovat koodilla eroteltuna mm. tilapäisesti hoidollisista syistä tuttavien ja sukulaisten luona asuvat ja asunnottomuuden vuoksi tuttavien tai sukulaisten luona asuvat.

ATJ-järjestelmästä saatu sosiaaliturvatunnustasoinen lista sosiaalitoimen asunnottomista asiakkaista lähetetään tarkastettavaksi alueiden asumisneuvojille sekä päihdehuollon vastuuhenkilölle asumismuodon muutosten korjaamiseksi. Tämän jälkeen vuokra-asuntoyhtiö VAV täydentää listausta omilla vuokra-asuntoa hakevilla asunnottomilla asiakkaillaan summatasoisesti. VAV:ssa selvitetään asuntohakemukseen ilmoitetun perusteella asunnottomat hakijat ja toimitetaan sosiaalitoimen pyynnöstä mahdollisuuksien mukaan muut tiedot, joita asuntomarkkinaselvitykseen vuosittain tarvitaan. Kaikki tahot toimittavat listauksensa sosiaali- ja terveystoimen perhepalvelujen tietohuollosta vastaavalle suunnittelijalle, joka kokoaa tiedot asuntomarkkinaselvitystä varten. Tietojärjestelmän eri osioista poimitaan henkilö vain kertaalleen, vaikka hän olisi kirjattuna useampaan eri osioon.

Pitkäaikaisasunnottomuus määritellään sosiaalitoimen, vuokra-asuntoyhtiön sekä päihdepalveluiden asiakasrekistereiden perusteella

Vantaalla asunnottomuuslaskennassa on mukana kuntoutuuttavaa asumispalvelua tarjoavan Koisorannan asiakkaat, mikäli he odottavat pysyvämpää asumista. Tilastointiin kuuluvat myös muut asuntoloissa ja huoltokodeissa olevat asunnottomat, jotka ovat päihdehuollon huoltokodeissa ja mielenterveysongelmaisten hoitolaitoksissa ja jotka hakevat vuokra-asuntoa, vuoden 2009 laskennassa neljä henkilöä. Asunnottomuuslaskentaan ei ole otettu mukaan henkilöitä, joilla palvelukotiasuminen on suunnitelmallisesti pidempiaikaista. Vuokra-asuntoyhtiön VAV:n asiakkaat on kirjattu ryhmään ”tilapäisesti sukulaisten ja tuttavien luona olevat asunnottomat”, koska heidän nykyisestä asumismuodostaan ei ole tietoa. He eivät myöskään sisälly pitkäaikaisasunnottomien ryhmään, koska sen määrittämiseen ei ole tietoa.

Tieto pitkäaikaisasunnottomuudesta saadaan vertaamalla peräkkäisten vuosien sosiaalitoimen sosiaaliturvatunnuspohjaisia asunnottomien asiakkaiden listoja. Jos

henkilö on tullut mukaan kahden tai useamman vuoden peräkkäiseen poimintaan lasketaan hänet pitkäaikaisasunnottomaksi. Vuoden 2010 aikana aikuissosiaalityössä käydään henkilötasolla läpi kaikkien pitkäaikaisasunnottomien asiakkaiden tilanne ja tehdään tarvittaessa asiakaskohtaiset palvelusuunnitelmien muutokset.

Taulukko 3. Asunnottomuuden ja pitkäaikaisasunnottomuuden määrittämisessä käytettävät tietolähteet kaupungeissa.

	Asuntotoimi		Sosiaalitoimi		Asumispalvelu-yksiköt		Muut (vankilat, päiväkeskukset)	
	Asun- notto- mat	Pitkäai- kaiset	Asun- notto- mat	Pitkäai- kaiset	Asun- notto- mat	Pitkäai- kaiset	Asun- notto- mat	Pitkäai- kaiset
Espoo	x	x	x	x	x	x		
Helsinki	(x)	(x)	x	x				
Joensuu			x	x				
Jyväskylä	x		x	x	x	x		
Kuopio			x	x	x	x		
Lahti	x		x	x	x	x		
Oulu	(x)		(x)	(x)	x	x		
Tampere	x	x	x	x	x	x	x	x
Turku			x	x	x	x	x	x
Vantaa	x	x	x	x	x	x		

Sulut= tieto vaihtelee vuosittain

3 Palvelu- ja tukiasumisen määrittäminen

Selvityksellä on kartoitettu, millaisia palvelu- ja tukiasumisen määritelmiä kunnassa käytetään asunnottomuuslaskennoissa olevista yksiköistä ja millaista tukea niissä tarjotaan. Kuten aiemmat selvitykset ja tutkimukset ovat osoittaneet, asumispalveluissa on käytössä erilaisia määritelmiä ja yksiköiden nimikkeet ja sisällöt vaihtelevat suuresti. Hannele Tainio (2007, 10–12)¹ on esitellyt asunnottomien asumispalveluita koskevassa selvityksessä valtakunnallisia määritelmiä tuki- ja palveluasumisesta, jotka liittyvät asunnottomien palveluihin. Tainio on käyttänyt pääkaupunkiseudun asunnottomien asumispalveluita selvittäessään jaottelua majoitus- ja ravitsemislain mukaan toimiviin asuntoloihin ja sosiaalihuoltolain mukaisiin asumispalveluihin.

Tainion (2007) käyttämät asunnottomien asumispalveluita koskevat määritelmät ja hänen esittämänsä lähteisiin viittaukset on esitetty alla:

1. a) **Tehostettu palveluasuminen** on laitoshoidtoa kevyempi vaihtoehto, jonka rajaa laitoshoidtoon on lääninhallitusten mukaan vaikea määritellä. Asiakkaat ovat yleensä vaikeasti toimintarajoitteisia ja tarvitsevat jatkuvaa hoivaa ja huolenpitoa samoin kuin laitoshoidossa olevat. Palveluasuminen voi olla ympärivuorokautista tai ei-ympärivuorokautista. Tehostetussa palveluasumisessa edellytetään, että henkilökuntaa on paikalla ympäri vuorokauden. Työntekijöiden määrä ja tarve on siten suurempi kuin palveluasumisessa. (Valvonnan avaimet 2001, 8.)²

b) **Palveluasuminen** on huoltosuhteeseen perustuvaa ympärivuorokautista palvelua niille, jotka eivät ole laitoshoidon tarpeessa, mutta tarvitsevat päivittäistä tukea ja apua. Asiakkaat saavat päivittäistä tai ympärivuorokautista tukea, apua ja palveluita omatoimisen suoriutumisen mahdollistamiseksi. Palveluntuottaja tuottaa palvelut, joita voivat olla avustaminen asumiseen liittyvissä toiminnoissa kuten liikkumisessa, pukeutumisessa, henkilökohtaisessa hygieniassa, ruokailoudessa ja asunnon siivouksessa. Palveluita tuotetaan myös asukkaan terveyden, kuntoutuksen ja viihtyvyyden edistämiseksi. Yksiköistä käytetään nimityksiä hoitokoti, palvelutalo, pienkoti, asuntola jne. (Rouvinen 2005, 11.)³

2. **Kuntouttavat asumispalvelut** ovat tuetusta asumisyksiköstä tai -yksiköistä ja niiden tukipalveluista muodostuva kokonaisuus. Kuntouttavassa asumispalvelussa on tavoitteena asiakkaan suunnitelmallinen valmentaminen selviytymään avohoidossa mahdollisimman itsenäisesti. Kuntouttava asumispalvelu sisältää arkielämän taitojen ja vuorovaikutustaitojen harjoittamista, erilaisiin toiminnallisiin ryhmiin osallistumista, tukea päihteettömyyteen ja päihteiden käytön hallintaan. Asumiskeskeisen kuntoutuksen tavoite on siirtyminen omatoimiseen

1 Tainio, Hannele (2007). *Päivästä päivään elämistä. Pääkaupunkiseudun asunnottomien asumispalvelut ja muuttuvat palvelutarpeet*. Pääkaupunkiseudun asunnottomien palvelujen kehittämyksikkö -hanke. Työpapereita 2:2007. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCA ja Heikki Waris -instituutti, Helsinki.

2 *Valvonnan avaimet. Selvitys vanhainkotien ja asumispalveluyksiköiden mitoitusperusteista* (2001). Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisuja 44. Etelä-Suomen lääninhallitus, Helsinki.

3 Rouvinen, Pasi (2005). *Vaikeavammaisten, pitkäaikaissairaiden ja kehitysvammaisten ihmisten asumispalvelujen tarve Espoossa*. Asumispalvelusäätiö ASPA, Helsinki.

asumiseen. Asumiskeskeisessä kuntoutuksessa voidaan järjestää asumisen lisäksi muita kuntouttavia tukipalveluita.

3. **Päihdehuollon asumispalvelut** ovat osa päihdehuollon erityispalveluita. Alimman portaan muodostavat ensisuoajat, jotka tarjoavat väliaikaisen majoituspaikan. Ensisuoajan palveluilla pyritään asiakkaiden välittömien perustarpeiden kuten asunnon, ravinnon ja terveyden tyydyttämiseen, huollon tarpeen selvittämiseen ja muuhun hoitoon ohjaamiseen. (Ks. myös Hassi-Nuorluoto 2000, 33.)⁴
4. **Huolto- ja hoitokodit** ovat osa päihdehuollon tavoitteellista kuntoutusjärjestelmää. Huolto- ja hoitokodit voivat ennaltaehkäistä laitoshoidon tarvetta ja parantaa jatkohoidon onnistumismahdollisuuksia. Huoltokodit voivat tarjota myös pysyvän asumisratkaisun osalle päihdeongelmaisista eläkeläisistä, sillä joidenkin asumistarpeita vastaa paremmin yhteisasuminen kuin yksin asuminen. Hoitokodin tehtävä on asukkaan integroiminen yhteiskuntaan.

Erityisryhmien asumisen kehittämisen työryhmän selvityksessä (Parempaan erityisryhmien asumiseen 2007, 20⁵) on käytetty asumispalveluista seuraavia määritelmiä:

1. **Asumispalvelu**

Sosiaalipalvelu, jolla järjestetään palvelu- tai tukiasuminen. Asumispalveluihin kuuluvia palveluyksiköitä ovat mm. tukiasunnot, asuntolat ja palveluasunnot.

2. **Palveluasuminen**

Asumismuoto, johon kuuluu palveluntuottajan järjestämän vakituisen asunnon lisäksi jokapäiväiseen selviytymiseen liittyviä sosiaalipalveluja. Palveluasumista voidaan tarjota asiakkaille joko kunnan sosiaalipalveluja koskevan järjestämismallisuuden perusteella tai yksityisesti. Palveluasumiseen tarkoitettun asunnon voi omistaa joko valtio, kunta, yritys, järjestö, säätiö tai yksittäinen henkilö, mutta myös jotkut edellä mainituista omistajista yhdessä (ns. sekaomistus).

Asumispalvelun asiakas voi asua joko omistus- tai vuokra-asunnossa. Palveluasumista järjestetään vanhuspalveluissa, kehitysvammaisten erityishuollossa, vammaispalveluissa, päihdehuollossa ja mielenterveyspalveluissa.

3. **Tehostettu palveluasuminen**

Palveluasuminen, johon liittyviä palveluja on saatavissa kaikkina vuorokauden aikoina.

4. **Tukiasuminen**

Sosiaalisesti kuntouttava asumismuoto henkilöille, jotka tarvitsevat tukea pystyäkseen asumaan itsenäisesti. Tukiasumista järjestetään esimerkiksi itsenäistyville nuorille, vammaisille, päihdeongelmallisille, vankilasta vapautuneille ja mielenterveysongelmista kärsiville.

Tämän selvityksen kohteena olevissa PAAVO-ohjelmaan kuuluvissa kaupungeissa on runsaasti omatuotantona ja ostopalveluna hankittavia asumispalveluita, joiden yksityiskohtainen henkilöstöresurssien ja tuen ympärivuorokautisuuden kartoittaminen ei ole mahdollista lyhyessä selvityksessä. Selvityksessä on haluttu tuoda

4 Hassi-Nuorluoto, Laura (2000). *Vailla asuntoa 1999. Uudelleenjakoa, siviilisoitinta ja riskien hallintaa kasvukeskuksissa*. Stakes aiheita 10/2000. Stakes, Helsinki.

5 *Parempaan erityisryhmien asumiseen* (2007). Erityisryhmien asumisen kehittämisen työryhmä 31.8.2007. Valtion asuntorahasto, Helsinki.

esille kaupunkikohtaisesti tarkoituksenmukaisimmalla tavalla kunnissa käytettäviä määritelmiä yksiköistä, jotka ovat mukana asunnottomuuden tilastoinnissa.

3.1

Espoon asumispalvelut

Espoossa järjestetään tilapäismajoitusta Olarinluoman vastaanottoyksikössä. Ympäri vuorokautisesti toimivassa Olarinluomassa on 25 paikkaa ja jokaisessa vuorossa työskentelee kaksi työntekijää. Olarinluoman asumisyksikön asiakkaat voivat käyttää vastaanottokodin ohjaajien palveluita öisin, kun yksikön oma henkilökunta ei ole paikalla. Espoossa on laitospuoleisena yksikkönä mukana asunnottomuuslaskennassa Olarinluoman lisäksi Neppersin huoltokoti, jossa tarjotaan kuntouttavaa palveluasumista työelämän ulkopuolella oleville päihdekuntoutujille. Neppersin huoltokodissa on 16 paikkaa. Aiemmin laskennassa on ollut myös Kolmirannan hoitokoti, jonka toiminta on loppunut.

Asunnottomuuslaskentoihin kuuluvia asuntoloita ovat Väinölä-koti, jossa on 28 paikkaa, sekä maksusitoumuspaikat, joihin sosiaalityö ostaa asiakkaille pelkän asunnon. Väinölässä on paikalla henkilökunta päivisin. Huoltokotityyppiset asunnot ovat hoidollisia palveluyksiköitä. Yksiköissä on vaihtelevasti henkilökuntaa ja niissä tarjottava tuki vaihtelee. Kaikissa yksiköissä ei ole ympärivuorokautista tukea ja esimerkiksi psykiatrisissa palvelukodeissa tuki on hoidettu päivystyksellä. Yksiköissä käytetään henkilöstömäärän tason mittaamisessa potilaiden tai asiakkaiden lukumäärä yhtä työntekijää kohden⁶. Espoon asunnottomuuslaskennoissa olevien yksiköiden henkilöstömitoitus vaihtelee noin 0,3–0,5 välillä.

3.2

Helsingin asumispalvelut

Helsingissä tarjotaan päivystysluonteista asumista Hietaniemen palvelukeskuksessa, jonka yhteydessä toimiva asumispuoli toimii tilapäisasumista tarjoavana paikkana. Asumispäivystys, jossa on 52 paikkaa, on tarkoitettu vailla yösiijaa oleville helsinkiläisille asunnottomille. Palvelukeskuksen yhteydessä olevassa sosiaalihuoltolain mukaisessa tilapäisessä asumispalvelussa on 52 paikkaa. Palvelukeskuksen yhteydessä toimii myös päivätoimintayksikkö. Hietaniemenkadun palvelukeskuksessa työskentelee 26 sosiaaliviraston, kolme terveyskeskuksen ja yhdeksän Palmian työntekijää.

Asunnottomuuslaskennoissa ovat mukana mm. päihdehuollon asumispalveluna hankittavat Suoja-Pirtti ry:n Sillanpirtin ja Kotkankadun yksiköt sekä Suur-Helsingin Valkonauha ry Liisankodin ja Kotkankadun yksiköt, jotka tarjoavat ryhmämuotoista asumista. Sillanpirtin hoitokoti on 65-paikkainen päihdeongelmaisille tarkoitettu kuntouttava hoitokoti, jonka asiakkaita ovat työikäiset ja työelämäänsä kuntoutuvat helsinkiläiset. Kotkankadun huoltokoti on 46-paikkainen asumispalveluyksikkö, joka on tarkoitettu päihdeongelmaisille eläkeläismiehille. Liisankoti on 10-paikkainen naisille tarkoitettu huoltokoti.

6 Päihdepalveluiden laatusuosituksen mukaisesti henkilöstömitoituksen tulisi olla kuntoutuslaitoksissa 0,5 sosiaali- tai terveydenhuollon koulutuksen saanutta työntekijää asiakasta kohden ja laitospuoleisessa palveluasumisessa 0,3.

3.3

Joensuun asumispalvelut

Joensuussa ei ole ensisuojaa eikä asuntolaa, joten asunnottomia on ohjattu laitos- ja tuettuun asumiseen. Kaupungissa tarjotaan Utran kuntoutumisyksikössä kuntouttavaa asumista itsenäisen asumisen tukena viidelle pitkäaikaisasunnottomalle. Joensuussa on kaksi työntekijää, jotka antavat asuntotoimen osoittamiin asuntoihin tukea siihen asti, kunnes henkilö voi siirtyä asumaan tuettomasti kaupungin vuokra-asuntoon.

Kaupungissa hankitaan omien palveluiden eli Utran yksikön ja tuetun asumisen lisäksi tukea ostopalveluina. Ostopalveluissa on tarjolla erilaisia yksilöiden tarpeisiin soveltuvia asumispalvelumahdollisuuksia, joista työntekijät voivat valita asiakkaan tilanteeseen parhaimman ratkaisun. Kaikissa ostopalveluilla hankittavissa yksiköissä ei tarjota ympärivuorokautisesti tukea asukkaille. Ostopalvelut on luokiteltu asumispalveluihin, varsinaisissa laitoksissa asuvien palveluihin ja pysyviin laitosratkaisuihin. Asumispalvelut sisältävät oman huoneen, ruokailun, lääkkeitä ja 1-2 työntekijän tuen, johon sisältyy mm. asiointiapua. Varsinaisissa laitoksissa asuvien palvelut on tarkoitettu päihdekuntoutuksen jälkeisiksi palveluiksi, joissa tarjotaan ympärivuorokautinen tukea ja joissa on enemmän henkilökuntaa kuin asumispalveluissa. Pysyvät laitosratkaisut ovat käytännössä hoitokoteja. Näissä on tarjolla eriasteisesti tukea päihde- ja mielenterveystaustaisille eikä kaikissa palveluissa ole asukkaille omaa huonetta. Joensuussa mietitään parhaillaan hoidollisen päihde- ja mielenterveyskuntoutuksen sekä asumisen tuen välistä rajausta sekä tilapäisen ensisuoijatyyppisen majoituspaikan tarvetta.

3.4

Jyväskylän asumispalvelut

Jyväskylän Katulähetys toteuttaa porrasteista tukiasumistoimintaa noin 230 asiakkaalle kuukaudessa. Ensisuoja on tarkoitettu asunnottomille ja päihdeongelmallisille selviämisesemana. Tämän lisäksi yhdistyksellä on yhdeksän tuetun asumisen yksikköä eri puolilla kaupunkia. Kaikissa yksiköissä otetaan vastaan pitkäaikaisasunnottomia. Ensiaskleessa otetaan vastaan myös päihdyneitä. Muut yksiköt ovat päihdteettömiä. Jokaisessa yksikössä Rasilaa lukuun ottamatta toimi myös päiväkeskus. Kaikissa yksiköissä tarjotaan tukea asukkaille. Ensiaskel on ympärivuorokautisesti toimiva ohjausta ja valvontaa tarjoava yksikkö, kun muissa toimitaan yhdessä tai kahdessa vuorossa. Yksiköistä voidaan soittaa tarvittaessa sosiaalipäivystykseen tai poliisille sekä joissakin yksiköissä sopimuksen mukaan työntekijälle myös työajan ulkopuolella.

Jyväskylässä toimii asiakasvalintoja pohtiva ryhmä, johon kuuluvat vuokra-asuntoyhtiö, sosiaalitoimi ja Jyväskylän Katulähetys ry. Tämän asiakasvalintaryhmän avulla pyritään lisäämään tuettujen asuntojen kohdentumista ja läpivirtausta. Poikkihallinnollisen ryhmän avulla pyritään löytämään asukkaille sopivasti tuettuja asumismuotoja ja pohditaan keitä voidaan ohjata itsenäiseen asumiseen.

3.5

Kuopion asumispalvelut

Kuopiossa asunnottomuuslaskennoissa on mukana yksiköitä, joista hankitaan asumispalveluita toimeentulotuella. Erityisryhmien asumispalvelutoimiston kautta hankitaan noin 200 paikkaa ja suunnilleen saman verran hankitaan hoito- ja palve-

luasumista. Kaupungissa hankitaan ostopalveluna myös pelkkää majoitusta matkustajakodeista.

Kuopiossa ei ole asunnottomuuslaskennoissa mukana ympärivuorokautisesti tukea tarjoavia yksiköitä, sillä muutostöiden alla oleva ensisuoja on ollut avoinna vain öisin. Asumispalvelupaikoissa tarjotaan tukea päivisin. Asumispalvelut ovat olleet asiakaskunnalle sopivia ja niiden laatua valvotaan erityisasumisen yksiköstä käsin säännöllisten neuvotteluiden avulla.

3.6

Lahden asumispalvelut

Lahdessa palveluasuminen on määritelty toimintamuodoksi, jossa on yksikkökohtaisesti määritetty toiminnan vastuullinen henkilöstö osa- tai ympärivuorokautiseen toimintaan. Tukiasuminen ja tuettu asuminen on vuokra-asumista, johon liittyy yksilöperustainen tuen määrittäminen ja tukipalveluiden tuottaminen. Palveluasumisessa henkilöstö vastaa ohjauksesta, valvonnasta, sosiaalisesta kuntoutuksesta sekä tietyssä määrin myös hoidosta ja tukipalveluista kuten siivouksesta ja ruokahuollosta. Lahdessa hyvinvointipalveluihin kuuluva psykososiaalisen tuen yksikkö hankkii ostopalveluina mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumispalveluita. Palveluasumistyyppistä asumista hankitaan pitkäaikaisina päätöksinä ja lyhyempinä jaksoina. Palveluiden tarve perustuu osin asumiseen ja osin kuntoutumiseen. Psykososiaalisista palveluista siirrytään usein tuetun asumisen piiriin.

Lahdessa on laadittu asunnottomien palveluista prosessikuvaus, jossa on määritelty asunnottomien palveluiden kohderyhmä, toimijat ja toimintatavat sekä asumismuodot kuten tukiasunnot. Muita asumismuotoja ovat asuntolat, kuntouttavat asumispalvelut, Nikulan asumispalvelut, kotiin annettava tuki, Ovessa oma nimi-hanke ja itsenäinen asuminen.

Lahdessa Sininauhasäätiö tarjoaa kaupungille ostopalveluna päihde- ja tilapäisasumisen palveluita. Kuntouttavaksi asumispalveluksi määritellyssä yksikössä voidaan vuokrasuhteisissa asunnoissa asua myös pidempään. Näitä tukiasuntoja on kolmessa rivitalossa 20 asuntoa. Tukiasuntojen asukkaista osa hakee itsenäiseen asumiseen ja osalla on tarvetta pidempiaikaiselle tuetulle asumiselle. Lahdessa tarjotaan Nikulan asumispalveluyksikössä 24 asiakkaalle ympärivuorokautisesti tuettua asumista. Vuonna 2008 toimintansa käynnistäneen Nikulan yhteydessä toimii 13 hengelle tarkoitettu rivitaloasunto, jossa järjestetään tukiasumista tiiviimpää asumista.

Ennen Nikulan käynnistymistä asunnottomuuslaskennoissa oli mukana myös Keijupuiston asuntola ja Pelastusarmeijan asuntola. Huoltokotityyppistä asumista on myös A-klinikkasäätiön asumisyksikössä, jossa on 17 ympärivuorokautisesti valvottua paikkaa. Asukkaita on voitu ohjata kaupungin asumispalveluyksiköistä mm. Lahden vanhusten asumispalvelusäätiön asuntoihin yhteistyömallien myötä.

Lahden kaupungin asunnottomien palveluilla on noin 146 tukiasuntoa, joihin tukea antavat aikuissosiaalityössä toimivat työntekijät. Kaupungissa on kaksinkertaistettu välivuokraus- ja tukiasuntojen määrää. Välivuokraus- ja tuetussa asumisessa asumiset ohjautuvat suoraan sosiaalitoimistoon ja asukkaan tilannetta seurataan vähintään kuukausittain. Tukiasumista annetaan pääasiassa asiakkaan kotona tarpeen mukaan, jolloin joillakin asiakkailla kontakteja saattaa olla pari kertaa kuukaudessa ja toisella 2-3 kertaa viikossa. Kaupungin tukiasunnosta ei tarvitse lähteä tuen tarpeen päättymisen jälkeen, vaan tilalle hankitaan yhteistyössä Y-säätiön kanssa uusia asuntoja. Tukiasuntoja on tarjolla erilaisille asiakasryhmille ja niitä on sijoitettu myös tukiasumisyksiköiden läheisyyteen, mikä mahdollistaa niiden asukkaille tuen saamisen tarvittaessa. Lahdessa on noin 250 Päijät-Hämeen sosiaalipsykiatrisen säätiön tukiasuntoa, jotka on tarkoitettu itsenäiseen ja tuettuun asumiseen mielenter-

veyskuntoutujille, päihdekuntoutujille, vammaisille ja maahanmuuttajille sekä muille erityisryhmille. Näitä ei ole laskettu mukaan asunnottomuuslukuihin. Asunnottomien palvelussa tehdään myös vierailut vankilaan ja valmistellaan siviiliin palaamista, jolloin henkilölle tarjotaan tuki- tai palveluasumista tarpeen mukaan.

3.7

Oulun asumispalvelut

Oulussa tarjotaan ensisuoajatyyppistä asumista Kenttätien palvelukeskuksessa, jossa noin puolet asiakkaista on pitkäaikaisasunnottomia. Kenttätien palvelukeskuksessa on yhteismajoitustila päivittäin päihteitä käyttäville asiakkaille, päihteetön asunto-osasto ja tukiasunnot. Kenttätiellä on 46 paikkaa ja kaksi tilapäismajoituspaikkaa. Palvelukeskuksessa tarjotaan päihdehuollon tukiasumista sekä laaditaan palvelusuunnitelmia, joilla sosiaalityöntekijät voivat jatkaa työtä. Yksikössä toimitaan ympärivuorokautisesti ja siihen kuuluu 11 ohjaajaa, jotka työskentelevät pareittain työvuorossa.

Oulun kaupungilla on myös välivuokrattuja asuntoja, jotka vaihtelevat pienistä yksioista 4-9-paikkaisiin yksiköihin, joissa asukkailla on omat huoneet. Välivuokratuissa tukiasunnoissa on seitsemän työntekijää, joilla on 25 asiakasta ohjaajaa kohden. Asiakkaille laadittavissa palvelusopimuksissa määritellään tuen tarve, joka voi vaihdella kevyestä tiiviimpään tukeen ja olla noin 1-8 tuntiin viikossa. Tukea tarjotaan tavallisesti pitkäkestoisesti, mutta kriisiasumisessa se on ollut lyhytkestoista. Välivuokrattuihin asuntoihin annettavan tuen avulla pyritään saamaan asukkaita itsenäiseen asumiseen, mutta osalle tuen ja ohjauksen tarpeen takia asuminen on pysyvämpää.

3.8

Tampereen asumispalvelut

Tampereella asunnottomuuslaskentakyselyn vastaanottajina on noin 15 keskeisintä asunnottomia kohtaavaa organisaatioita, joista osa on erikoistunut asumispalveluiden tarjoamiseen. Asunnottomia ja pitkäaikaisasunnottomia kartoitetaan ensisuojan ja kuntoutumiskodin, ensi- ja turvakodin, Palhoniemen huoltokodin, Naisten suojakodin sekä Pelastusarmeijan, A-kilta ry:n, Sininauha ry:n erilaisten hoitokotien, tukikotien ja tukiasuntojen asiakkaista. Mukana on myös A-klinikkatoimen yksiköitä kuten päiväosasto ja matalan kynnyksen piste. Kaupungin asunnottomien asumispalvelut tuotetaan pääosin ostopalveluina. Yksiköissä tarjottava tuki, henkilöstömäärä ja tuen ympärivuorokautisuus vaihtelevat ostopalvelukohteissa, mikä mahdollistaa sopivan tukimuodon hakemisen asiakkaille. Tuki ja palvelu vaihtelevat asunnottomuuslaskennossa olevissa yksiköissä ruokailu- ja peseytymismahdollisuudesta yöpymismahdollisuuteen ja pidempiin hoitopolkuihin.

3.9

Turun asumispalvelut

Turussa käytetään pitkäaikaisasunnottomuuden laskennassa olevista hoito- ja huoltokotien paikoista määritelmään kuntouttavat asumispalvelut. Kuntouttavien asumispalveluiden avulla pyritään kuntouttamaan asiakkaita päihdekierteen katkaisuun ja arjessa selviämiseen sekä sen myötä päihdehuollon tukiasumiseen piiriin tai itsenäiseen asumiseen siirtymiseen. Turun Sillankorvan ensisuojaossa on selviämisosastolla

20 paikkaa päihtyneille, ja vastaanotto-osastolla on 16 paikkaa arviointijaksoja ja asumisharjoittelua varten. Hoito- ja huoltokodit ovat ensisuojan tavoin ympärivuorokautisesti toimivia. Yksiköissä yövalvonnan hoitaa henkilökunta ja vartiointiliikkeet tulevat paikalle vain häiriötilanteissa.

Paattisten huoltokoti on 60-paikkainen omatoimisille eläkkeellä oleville ikääntyneille päihdeongelmaisille tarkoitettu yksikkö. Niuskalan hoitokoti on vaikeasti kuntoutettaville monipäihdeongelmaisille suunnattu 25-paikkainen yksikkö. Päihdehuollon tuettua asumista tarjotaan erilaisissa tukiasuntomalleissa ja ostetaan päihdehuollon asumispalveluita eri toimijoilta. Päihdehuollon tuettua asumista tarjotaan mm. 28-paikkaisessa Liekakadun tukiasuntoyksikössä, 23-paikkaisessa Paavinkadun tukiasuntoyksikössä ja 13-paikkaisessa Vähäheikintien tukiasuntoyksikössä. Sirkkalan päiväkeskus on päihdehuollon avopalveluyksikkö. Ostopalveluina hankitaan päihdehuollon asumispalveluita Pelastusarmeijan hoitokodista, Nuutinkodista sekä Sirkkalan hoitokodista ja Ruissalon huoltokodista.

Hoito- ja huoltokotien kuten Paattisten huoltokodin asiakkaiden hoitoisuusaste on kasvanut, kun asiakkaiden siirtyminen vanhustenhuollon laitospalveluihin on vaikeutunut. Hoitoisuusasteen muutos on vaikuttanut henkilöstömitoituksiin ja tarvetta on ollut vakanssien lisäämiselle, jotta henkilöstömitoitus olisi suositusten mukainen. Paattisten huoltokodin, Niuskalan hoitokodin ja Sillankorvan ensisuojan henkilöstömitoitus on vaihdellut 0,19-0,25 välillä. Ostopalvelupaikoissa henkilöstöresurssit ovat vaihdelleet 0,15–0,32 välillä. Turussa on laadittu vuonna 2009 päihdehuollon asumispalveluiden kehittämisryhmän toimesta Past-raportti, jossa on pohdittu siirtymistä hoitokotipainotteisista palveluista kohti tukiasumista. Ikääntyneiden päihdeongelmaisten hoivataso asumispalveluiden sijasta on pidetty tarkoituksenmukaisena uusien ratkaisujen kehittämistä perusterveydenhuollossa ja vanhuspalveluissa. Käynnistymässä on Sirkkalan päiväkeskuksen työmuotojen kehittämiseksi Talk-hanke eli tuetun asumisen kehittämishanke, jossa ohjaajat antavat tiivistä tukea noin 10 asiakkaalle kukin. Kaupungissa on tavoitteena pyrkiä siirtymään asumispalveluissa kuntouttavista palveluista kohti asumisen tukemista lisäämällä portaittain tukiasuntojen ja tuetun asumisen ohjaajien määrää.

3.10

Vantaan asumispalvelut

Vantaan kaupungissa asunnottomuuslaskennassa ovat kuntouttavaa asumispalvelua tarjoavat Koisorannan yksiköt. Yksiköitä ovat Koisorannan päivystys, Koisokodit ja Arvi-asunnot sekä kaupungin tukiasumista tarjoava Oraskoti. Koisorannan asumispäivystys on 20-paikkainen yöpymis- ja oleskelutilat sisältävä yksikkö. Koisokodit ovat palvelukeskuksen yhteydessä sijaitsevat 8 pienyksiötä, joissa asiakkaat voivat saada tarvittaessa läheltä apua ympäri vuorokauden suhteellisen itsenäiseen asumismuotoon. Arvi-asunnot on lyhytaikaiseen asumiseen ja palvelutarpeen selvittämiseen tarkoitettu 11 paikan yksikkö. Yksiköissä on ollut 0,5 työntekijää asiakaspaikkaa kohden.

4 Pitkäaikaisasunnottomuuden tilastoinnin toteuttaminen ja sen haasteet

4.1

Pitkäaikaisasunnottomuuden tilastoiminen

Tiedonkeruuprosessia ei ole yleensä dokumentoitu

Haastatteluiden mukaan PAAVO-ohjelmaan kuuluvissa kaupungeissa on totuttu laskemaan asunnottomia ARAn määritelmän ja luokitusten mukaisella tavalla. Kaupungeissa on käytössä pitkäaikaisia ja vakiintuneita käytäntöjä ja toimijoita toteuttamassa asunnottomuuslaskentaa. Koska asuntomarkkinaselvitystä varten tehtävää asunnottomuuden tilastointia ovat tehneet tyypillisesti samat henkilöt, kaupungeissa ei ole useinkaan laadittu prosessikuvauksia toimintamallista. Tästä on poikkeuksena Tampereen kaupunki, jossa on tilastoinnin siirtyessä kokonaan asuntotoimen vastuulle dokumentoitu tarkasti asunnottomuuden laskennassa käytettävän toimipaikkakyselyn toteuttamisprosessi. ARAn asuntomarkkinaselvityksen lisäksi kaupungeissa on tehty muita asunnottomuutta koskevia kartoituksia, kuten selvityksiä asunnottomien listasta poistuneiden asunnon järjestymisestä ja muutoista sekä tapauskohtaisia asunnottomuuspolkujen kuvauksia.

Erilaiset tietojärjestelmät vaikeuttavat tietojen vertailua ja päällekkäisyyden poistamista

Asunnottomuuden laskentatapaa pidetään suhteellisen työläänä jo nyky muodossaan. Tarkemman selvityksen todetaan vaativan lisätyöpanoksia, joita kaupungeissa ei ole käytössä. Asunnottomuuden tilastointiin käytettävä aika vaihtelee kunnissa paljon. Jossain kunnassa aikaa voi mennä tietoja kokoavalla henkilöllä noin 3-4 päivää, kun toisessa mallissa vastuuhenkilö tarkastaa noin kuukauden ajan eri toimijoiden laatimia listauksia ja käy niitä lävitse henkilötunnustasolla. Tavallisimmin tilastointi tehdään virallisen poikkileikkauspäivän tilanteesta, mutta jossain tapauksessa kunnassa käytettävän vaiheistetun mallin vuoksi tietojen poiminta tehdään hieman aiemmin.

Asunnottomuuden laskentaan vaikuttavat eri toimialoilla käytössä olevat erilaiset ohjelmat, jotka eivät mahdollista suoraan tietojen ristikkäisajoja. Tilastojen laatimiseen vaikuttavat myös henkilötietojen keruuseen ja hyödyntämiseen liittyvät määräykset, jotka vaikuttavat tietojenvaihtoon viranomaistehtävissä toimimattomien organisaatioiden kanssa, sekä asiointin anonymiteetti, jota toteutetaan päiväkeskusten kaltaisissa asunnottomille tarkoitetuissa matalan kynnyksen paikoissa. Asunnottomuuden tilastointiin vaikuttaa myös se, että vaikka tiedontuottajille kuten sosiaalityöntekijöille välitetään ARAn asuntomarkkinaselvityksen ohjeistus ja opastetaan toimimaan sen mukaisesti, toteutusta ja ohjeiden noudattamista ei pystytä varmistamaan kokonaan.

Vastuuhenkilö tai -tiimi kokoaa asunnottomuustiedot useista lähteistä

Selvityksen perusteella jokaisessa kaupungissa on omat vahvuutensa asunnottomien ja pitkäaikaisasunnottomien tilastoinnissa. Helsingissä on vastuuorganisaatioon ja -henkilöön perustuva malli, jonka avulla saadaan koottua maan suurimman kunnan

tiedot keskitetysti. Espoossa käytetään tietojen tarkastuksessa monipuolista mallia, jossa eri toimialoilla täydennetään listauksia sekä hyödynnetään tietojen kokoa-misvaiheessa monipuolisesti erilaisia rekisteriaineistoja myös pitkäaikaisasunnot-tomuuden selvittämiseksi. Vantaalla tiedot kootaan keskitetysti vastuuhenkilölle ja varmistetaan tietojen ajantasaisuus eri toimialoilla täydennettävien henkilölistauksen avulla. Tampereella on vahvuutena hyvin monipuolinen tietojenkeruun tapa ja muihin kuntiin verrattuna suurempi vastuutiimi, joka kokoaa tiedot. Turussa kootaan tietoja monipuolisesti eri toimipaikoista kuten päiväkeskuksista ja asiakasrekisterien lisäksi tietoja haastatteluilla täydentäen. Myös Lahdessa käytetään monipuolisesti eri toimialojen ja toimipaikkojen asiakasrekistereitä asunnottomuuden tilastoinnissa sekä täsmennetään listauksia asunnottomien palveluissa työskentelevien asiakastuntemustiedolla. Jyväskylässä kootaan tilastointia varten tietoa eri toimialoilta ja saadaan toimipaikkatasolta taustoittavaa tietoa asumispalveluissa olevien henkilöiden pitkäaikaisasunnottomuudesta. Kuopion mallissa keskitetty tiimi selvittää asunnottomuutta koskevat tilastot rekisteritiedoista ja henkilötuntemustason täydentävällä tiedolla. Joensuussa asunnottomien palveluista vastaava vastuuhenkilö kokoaa alueilta tulevat tiedot ja varmistaa niiden ajantasaisuuden. Oulussa on käytössä poikkihallinnollinen tiimimalli, jossa eri toimialojen edustajat kokoontuvat laatimaan yhdessä tilastot ja täydentämään toistensa asunnottomuustietoja.

4.2

Ohjeistukseen liittyvät havainnot

Pitkäaikaisasunnottomuuden kirjaamisessa kunnat käyttävät erilaisia tietoperusteita

Selvityksen perusteella PAAVO-ohjelman kaupungeissa ei ole arvioitu ja kirjattu pitkäaikaisasunnottomuutta yleisemmäksi ilmiöksi kuin mitä se todennäköisesti on. Tulosten mukaan vaikuttaa pikemminkin siltä, että asunnottomuuslukemat ja pitkäaikaisasunnottomien määrät olisivat suuremmat, jos kaikissa kunnissa kartoitettaisiin systemaattisimmin asiakaskuntaa läpikäyvien kuntien tavoin tilannetta ja selvitetäisiin pitkäaikaisasunnottomien määrää asunnottomista vuokra-asunnonhakijoista, sosiaalitoimen asiakkuuksista sekä erilaisista asunnottomia kohtaavista asumispalveluyksiköistä ja muista toimipaikoista. Niukimmillaan pitkäaikaisasunnottomat lasketaan pääosin yhden yksikön kautta ilman sosiaalitoimen systemaattista asunnottomien asiakkaiden läpikäymistä. Laajimmillaan mukana laskennoissa ovat vuokra-asuntojen hakijoiden, sosiaalitoimen, asumispalveluyksiköiden, päiväkeskusten ja vankiloiden asiakkaat.

Mittaako pitkäaikaisasunnottomuus parhaiten asunnottomuusilmiötä?

Haastatteluissa todettiin, kuinka tarkemmilla menetelmillä, kuten jollain keinoin tehtävällä sosiaalista ja taloudellista tukea hakemattomien henkilöiden kartoittamisella, asunnottomuuslukemat olisivat nykyistä suuremmat. Ihmisten kerrotaan jättäytyvän pois asunnonhausta maksuhäiriömerkintöjen ja vuokravelkojen takia, jolloin asunnon lisäksi ei välttämättä haeta turhien yritysten jälkeen apua sosiaalitoimeltakaan. Jos kaupungeissa on asunnottomuuden ja pitkäaikaisasunnottomuuden tilastointiin liittyviä puutteita, kuten tietojen kirjaamatta jättämistä tai jonkin toimialan puuttumista tarkastelusta, kaupungin sisäisiä muutoksia asunnottomuusmäärissä nämä eivät ole merkittävästi aiheuttaneet.

Pitkäaikaisasunnottomien määrän selvittämistä vaikeuttaa myös henkilöiden tilanteiden muuttuvuus, sillä asunnottomat voivat olla välillä itsenäisessä asumisessa

ja palata sitten taas asunnottomaksi. Haastatteluissa tuotiin esille toisaalta se, että pitkäaikaisasunnottomuuden tilastoiminen koetaan oikeammaksi mittariksi asunnottomuuden laskennassa kuin asunnottomuuden määrittäminen. Määritelmässä jossa on enemmän tilannekohtaista satunnaisuutta, hyvin lyhytaikaisen kitka-asunnottomuuden ilmenemistä sekä itsemääritelyyn asunnottomaksi ilmoittamiseen liittyvää vääristymää.

Asiakastyössä kiinnitettävä enemmän huomiota asunnottomuusuhkaan – onko pitkäaikaisasunnottomuuden tilastoiminen edes mielekästä?

Keskeinen viesti haastatteluista on, että pitkäaikaisasunnottomuuden määritelmä on nykyisellään liian tulkinnanvarainen ja täsmennystä vaativa. Kuntien näkemysten mukaan pitkäaikaisasunnottomuuden määrittämistä koskeva ohjeistus ei ole nykyisin riittävän täsmällinen ja yksiselitteinen. Haastatteluissa tuotiin esille se, ettei pitkäaikaisasunnottomuuden tilastoiminen ole mielekästä useiden tulkinnanvaraisuuksien takia. Asunnottomien ja pitkäaikaisasunnottomien välisessä rajauksessa on epätarkkuutta, jota todettiin olevan paljon enemmän kuin eri asunnottomuusryhmien välisissä rajauksissa. Vaikka pitkäaikaisasunnottomuudesta aiheutuu eniten kustannuksia, erityishuomion kiinnittämistä pitkäaikaisasunnottomuuden tilastointiin ja sen tarkempaan määrittämiseen ei pidetä välttämättä tarkoituksenmukaisena. Kaupunkien on pyrittävä asuttamaan kaikki asunnottomat heidän asunnottomuutensa kestosta ja toistuvuudesta riippumatta. Asiakastyön tasolla pitkäaikaisasunnottomuuden määrittäminen ei ole keskeisintä, vaan keskeisintä on heidän auttamiseensa keskittyminen. Tärkeämpänä pidetään toimia, joilla estetään asunnottomaksi joutumista ja sen myötä uusien pitkäaikaisasunnottomuuksien syntymistä esimerkiksi usein asunnottomuustilastoinnin ulkopuolelle jäävillä nuorilla erityisryhmillä. Haastatteluissa todettiin, että pitkäaikaisasunnottomuuden uhkan alla oleminen ei ole yhteydessä asunnottomuuden kestoon. Jokin tilanne voi aiheuttaa vakavan asunnottomuusuhkan asiakkaalle eikä kaupungeissa voida jäädä odottelemaan toimenpiteissä ja asunnon tarjonnassa asunnottomuuskierteen syntymistä.

Vuokra-asunnon hakijoiden asunnottomuuden kesto ja toistuvuus vaikea selvittää

Pitkäaikaisasunnottomuuden määrittämisessä kriteerinä ovat asunnottomuuden kesto ja toistuvuus. Kunnissa on erilaisia mahdollisuuksia sille, kuinka asunnottomuuden kesto voidaan selvittää. Asunnottomuuden kestoa ja toistuvuutta on hankala selvittää etenkin vuokra-asunnonhakijoilta, sillä se vaatisi erillisen rekisterin luomista aiemmin asunnottomana olleista henkilöitä. Käytössä olevissa ohjelmissa ei kirjata henkilön aiempaa asumishistoriaa eikä asunnon tarpeen pitkittymisestä ja toistuvuudesta ole saatavilla tietoa rekistereiden kautta. Asunnottomuuden pitkittymisen ja toistuvuuden selvittäminen vaatisi erillisselvityksiä, joita ei pidetä mielekkäänä toisin kuin asunnon tarpeen kiireellisyyden selvittämistä. Asunnottomuuden kestäminen vuoden ajan ei ole aina kaikissa tapauksissa hyvä kriteeri, sillä puolikin vuotta hoito- ja huoltokodeissa voi olla merkki pitkäaikaisasunnottomuudesta. Asunnottomuuden toistuvuutta pidettiin vaikeasti selvittettävänä asiana ja jotkut haastatteluista kokivat yhtäjaksoisen asunnottomuuden olevan parempi kriteeri. Koska asunnottomien määrittäminen eri asunnottomuusryhmiin ja pitkäaikaisasunnottomuuden määrittäminen ei ole suoraan selvittävissä vuokra-asuntorekistereistä, kunnissa on saatettu pitää käytäntönä merkitä asuntomarkkinakyselyyn kaikki vuokra-asuntoyhtiön hakijana olevat asunnottomat henkilöt tilapäisesti tuttavien ja sukulaisten luona majoittuviksi.

Haastatteluiden mukaan olisi tärkeää määritellä tarkemmin ja konkreettisemmin asunnottomuuden uhkaa tai pitkittymisen uhkaa, joka on vaikeasti selvittävissä.

Asunnottomuusuhkan arvioimisessa tilastoinnin tekeminen poikkileikkaushetkestä luo omat haasteena, sillä asiakkaan tilanne voi muuttua huomattavasti vaikkapa seuraavalla viikolla. Asunnottomuuden uhkan määrittäminen perustuu arvioihin, jotka voivat osoittautua vääräksi esimerkiksi häätöuhkan alaisen henkilöiden kohdalla. Kunnissa onkin tehty linjauksia, ettei pitkäaikaisasunnottomuuden tilastoinnissa oteta mukaan häätöuhan alaisia henkilöitä, vaan vain ne, joilla häätöprosessi on laskentahetkellä käynnistynyt. Etenkään vuokra-asunnonhakijoista asunnottomuuden uhkaa ei useinkaan voida määritellä, sillä se edellyttää hyvää asiakkaan tuntemista eikä tietojärjestelmissä ole saatavilla tällaista tietoa.

Mitä ovat pitkäaikaisasunnottomuuden määritelmässä mainitut sosiaaliset ja terveydelliset syyt?

Lisäksi haastatteluissa todettiin, kuinka pitkäaikaisasunnottomuuden tilastointia koskevassa ohjeistuksessa tulisi olla selkeästi kirjattuna se, mitä ovat määritelmässä mainitut sosiaaliset ja terveydelliset syyt. Sosiaalisiksi syiksi on kirjattu päihdetautaan ja päihdekuntoutukseen liittyviä asioita, mutta ohjeistuksen puutteellisuus on aiheuttanut tulkinnanvaraisuutta määrittämiseen. Myös terveydellisiin syihin toivotaan tarkempia määrittäyksiä. Esimerkiksi sairaalassa yli vuoden olleet potilaat saatetaan määritellä vaihtelevasti pitkäaikaisasunnottomiksi, kun osalla on katsottu kotiosoitteen puuttumista ja osan on katsottu olevan siellä hoidon eikä asunnon puutteen vuoksi.

4.3

Tietojen keruuseen liittyvät havainnot

Henkilötiedon käyttö asunnottomien tilastoinnissa onnistuu parhaiten, kun se voidaan tehdä viranomaistyönä

Pitkäaikaisasunnottomuuden määrittämistä vaikeuttaa vuokra-asunnon hakijoilla oleva mahdollisuus määrittää itse oma asunnottomuutensa. Suurissa kaupungeissa vuokra-asuntojen hakijamäärät ovat mittavia, mikä vaikuttaa mahdollisuuksiin tehdä asunnottomuustarkasteluja asunnottomista vuokra-asunnonhakijoista. Asunnonhakijoita kirjautuu verkko-haun kautta runsaasti enemmän kuin heitä todellisuudessa on, mistä kertoo asunnonhakijoiden ja asunnottomiksi itsensä kirjaavien määrän kasvu verrattuna paperihakuaikaan. Lahdessa ja Espoossa tarkastetaan jokaisen taustatiedot ja asunnontarpeen todellinen kiireellisyys hakemuksen saapumisvaiheessa, jolloin luokitteluiden ja tietojärjestelmän hyödyntämisen avulla asunnottomuuden tilastointi onnistuu vuokra-asunnonhakijarekistereistä. Tampereella selvitetään asunnottomuuden tilastointivaiheessa asuntohakemuksissa olevia tietoja mm. karsimalla muilla paikkakunnilla asuvat ja vasta poikkileikkaushetken jälkeen asuntoa tarvitsevat listauksista.

Vuokra-asuntoyhtiössä on haasteita aiheuttanut pitkäaikaisasunnottomuuden selvittämisessä se, ettei hakemuksista ole saatavilla tietoa asunnonhaun kestosta. Asunnottomuuden keston selvittämistä vaikeuttaa vuokra-asuntohakemusten kolmen kuukauden voimassaoloaika. Asuntotoimilla ja vuokra-asuntoyhtiöillä on myös erilaisia näkemyksiä siitä, voidaanko asuntohakemuksissa olevaa henkilökohtaista tietoa välittää muille tahoille asunnottomuuslaskentaa varten. Kunnissa, joissa on kaupungin hallinnoimia vuokra-asuntoyhtiöitä, mahdollisuudet määritellä asunnottomuutta ja pitkäaikaisasunnottomuutta ovat erilaiset verrattuna kaupunkien hallinnoimattomiin vuokra-asuntoyhtiöihin. Hakijoista ei ole olemassa henkilörekistereitä ja kaupunkien vuokra-asuntoyhtiöllä on suuremmat velvoitteet tehdä selvityksiä virkatyönä sekä paremmat mahdollisuudet käydä tietoja lävitse tarkemmalla tasolla.

Asunnottomuustiedon päivityksessä tietojärjestelmiin on viiveitä ja puutteita

Sosiaalitoimen käytössä olevista tietojärjestelmistä Effic edellyttää asumismuodon kirjaamista toimeentulotukipäätöksen saamiseksi, kun kaikissa ohjelmissa asunnottomuutta kirjaavan tiedon määrittäminen ei ole pakollinen tieto. Tilastolaskennan haasteena sosiaalitoimistoissa on henkilötason tietojen kirjaaminen ja etenkin päivittäminen, sillä käytännön kiireisessä työssä asiakkaan asunnottomuudesta kertovaa tietoa ei ole aina muutettu tilanteen muuttuessa. Asiakkailta ei ole myöskään aina kasvokkaisia kontakteja sosiaalityöntekijöihin, jolloin tietoa asumistilanteiden muutoksista ei saada pidettyä ajantasaisena. Kaupungeilla on kuitenkin käytössä asunnottomuuslaskentaa varten tietojen tarkastukseen liittyviä käytäntöjä, jolloin listojen läpikäymisen kautta saadaan täydennettyä ja varmistettua rekisterissä olevia tietoja. Toisaalta kirjattujen tietojen päivittämistä ja tarkastamista epätarkkuuksien poistamiseksi ei tehdä ainakaan siten, että tarkastusten säännöllisestä toteuttamisesta olisi sovittu ja dokumentoitu jostakin käytännöstä.

Osassa kaupungeista, kuten Espoossa ja Vantaalla, on vuosittain muistutettu sosiaalitoimen henkilöstöä tilastoinnin lähestymisestä ja opastettu työntekijöitä mahdollisesti muuttuneisiin ohjeisiin. PAAVO-ohjelman myötä myös muissa kaupungeissa, kuten Helsingissä ja Jyväskylässä, on korostettu asunnottomuuslaskennan merkitystä sekä sosiaalitoimen rekistereissä olevien tietojen kirjaamista ja tilanteiden muuttumisesta kertovien tietojen päivittämisen tärkeyttä. Suurissa kaupungeissa on kuitenkin haasteena tietojen keruun ja muistutusten tekemisestä huolimatta huolehtia ohjeistuksen toteutumisesta. Kirjausten puutteita on tullut esiin mm. asuntoyhtiöiden listausten läpikäymisen yhteydessä, kun joku asunnottomaksi kirjattu henkilö olikin saanut asunnon jo aiemmin. Myös työtilanne ja henkilöstön vaihtuvuus on saattanut olla kaupunkien joillakin alueilla sellainen, ettei esimerkiksi henkilötunnustason listoja ole voitu käydä läpi kaikissa kaupunginosissa joka vuosi.

4.4

Asunnottomien ja pitkäaikaisasunnottomien eri ryhmät

Vapautuvien vankien asunnottomuus herättää kysymyksiä

Haastatteluissa kerrottiin vankien asunnottomuuden määrittämisen vaikeudesta ja sen jossain määrin tarpeettomaksi kokemisesta. Joissakin kunnissa asunnottomaksi joutuvien vankien osuuden arvioidaan olevan suurempi, mutta monien ohjautuvan alueiden sosiaalitoimistoihin tai tuttaviansa luokse ilman asunnottomaksi kirjautumista. Vangit eivät kirjaudu kaikissa paikoin asunnottomiksi, jos he eivät ole ennen asiakkauttaan olleet sosiaalitoimen asiakkaina. Vankien esille nostamista yhtenä asunnottomien ryhmänä ei pidetä tarkoituksenmukaisena, sillä vankeus ei ole erityisen peruste asunnon saamiselle ja sen nopeutumiselle. Tulokinnanvaraisena on pidetty sitä, kuka määritellään pitkäaikaisasunnottomaksi vangiksi. Toisaalta haastatteluissa todettiin, että pitkäaikaisasunnottomien vankien selvittäminen saattaa olla asuntoviranomaisille helpompaa kuin muiden pitkäaikaaisesti asunnottomina olevien ryhmien.

Pitkäaikaisasunnottomuutta koskevissa keskusteluissa on toisaalta tuotu esille, kuinka rikosseuraamusasiakkaiden eli vankien ja yhdyskuntaseuraamukseen tuomittujen henkilöiden asunnottomuuden määrittäminen olisi tärkeää myös jatkossa, sillä asunnottomuus on esteenä mm. koevapauteen pääsulle tai tulevalle valvontarangaistukselle tai yhdyskuntapalveluun osallistumiselle. Vankilaan tulevien ja sieltä vapautuvien asunnottomuudesta olisi mahdollista saada tietoa vankitietojär-

jestelmästä (VATTI) ja pitkäaikaisasunnottomiksi voitaisiin määritellä henkilöt, jotka ovat olleet ennen vankilaan tuloa asunnottomia ja ovat joutumassa asunnottomiksi myös sen jälkeen.

Kenet määritellään asunnottomaksi?

Kunnissa on paljon vaihtelua siinä, kuinka laitosmaisissa asumisratkaisuihin olevat kirjataan asunnottomiksi. Asunnottomuuden ja pitkäaikaisasunnottomuuden tilastoimisessa on ollut haasteellista huoltokotityyppisissä asumispalveluyksiköissä, kuntouttavissa yksiköissä, sairaaloissa tai muissa laitoksissa asunnon puutteen vuoksi olevien asunnottomien määrän selvittäminen.

Haastatteluiden mukaan tarvetta olisi laitoksissa ja muissa vastaavissa yksiköissä olevia asunnottomia koskevan ohjeistuksen täsmentämiselle. Laitoksissa ja kuntouttavissa yksiköissä olevat on saatettu kaikki kirjata asunnottomiksi ja pitkäaikaisasunnottomiksi, vaikka he eivät sitä ole olleet. Ohjeistuksen mukaan perusteena tulisi olla asunnon puutteen vuoksi laitoksessa tai vastaavassa yksikössä oleminen, kun tilastoinnissa on otettu mukaan pitkäaikaisesti tukea ja kuntoutusta tarvitsevia henkilöitä, jotka eivät ole hakeutumassa itsenäisempään asumiseen. Laitosasumisessa on haasteena sen määrittäminen, ovatko henkilöt yksiköissä asunnottomuuden vai päihde- ja mielenterveysongelmien vuoksi. Vaikka esimerkiksi päihdehuollon laitoksissa vain osalla olisi asunto, ensisijainen syy laitokseen ohjautumiselle on ollut hoidon tarve ja pitkäaikaisasunnottomuuden määrittämistä hoitojakson perusteella ei pidetä mielekkäänä. Yhdessä kaupungissa arvioitiin noin puolet pitkäaikaisasunnottomiksi ilmoitetuista laitosasukkaista olevan oikeasti ARAn ohjeistuksen mukaisia pitkäaikaisasunnottomia ja noin puolet olevan asunneensa tiivistä tukea päihde- ja mielenterveysongelmien vuoksi tarvitsevia omaan asuntoon hakeutumattomia henkilöitä.

Laitosmaisissa asumismuodoissa todetaan asuvan henkilöitä, jotka pärjäisivät kevyemmällä tuella, mutta eivät hae asuntoa eivätkä halua muuttaa yksiköistä pois. Etenkin pidemmän aikaa tuetuissa asumismuodoissa asuvia ei ole yritetty ohjata väkisin itsenäiseen asumiseen, jos asiakkaan asunnottomuuden uhkan on arvioitu kasvavan muuton myötä. Tuki- ja palveluasuminen saattaa olla asiakkaalle tarkoituksenmukainen asumismuoto, jolloin heitä ei tulisi haastatteluiden mukaan määrittää asunnottomiksi. Haastatteluissa kerrottiin asunnottomista, jotka eivät lähde heille tarjottuun itsenäisen asumisen vaihtoehtoon. Myös asuntolatyypillisessä asumisessa todetaan olevan asiakaskohtaisesti perusteltua asumista. Tärkeänä pidetään sen rajaamista, ketkä määritellään yksiköissä asuntoa tarvitseviksi asunnottomiksi, sillä kaikkien henkilöiden ei todeta soveltuvan taajama-asumisen edellyttämään käyttäytymiseen tai he eivät halua asuntoa kerrostalosta. Haastatteluiden mukaan asuntoloissa asuvista voitaisiin määrittää asunnottomiksi ne henkilöt, jotka ovat sosiaalisen kuntoutuksen myötä siirtyneet asunnonhakijoiksi ja joilla hakuprosessi on kestänyt yli vuoden.

Kaupunkieihin PAAVO-ohjelman myötä käynnistettävät uudet yksiköt ovat nostaneet tuetun asumisen tarpeita esille. Uudet yksiköt perustuvat asunnottomuuden vähentämisohjelman tavoitteiden mukaisesti vuokra-asumiseen. Selvityksen perusteella asunnottomiksi on laskettu henkilöitä, jotka ovat olleet ensisuojuiksi, asuntoloiksi, huoltokodeiksi tai laitoksiksi määrittäneissä päihdehuollon asumispalveluissa huoneenvuokralain mukaisessa asumisessa. Huoneenvuokralain mukaisia asukkaita on saatettu laskea asunnottomiksi yksiköissä, joiden yhteydessä on useanlaista asumispalvelua tarjoavia yksiköitä. Yksiköt ja asunnottomuustilastoon virheellisin perustein kirjatut henkilömäärät ovat niin pieniä, ettei vuokra-asumisessa asuvien mukaan lukemisesta ole aiheutunut merkittävää virhettä. Kuitenkin jatkoa pidetään tärkeänä täsmentää ohjeistusta siten, että erilaisista toimipaikoista ei laskettaisi vuokralla asuvia mukaan asunnottomiksi eikä pitkäaikaisasunnottomiksi. Esitettyjen

näkemyksen perusteella pitkäaikaisasunnottomuuslaskennan tulisi perustua ihmisen tilanteeseen eli asunnon puuttumiseen eikä organisaatiokohtaiseen tarkasteluun, jossa asumispaikka määrittää hänet asunnottomaksi.

4.5

Kehittämisehdotukset pitkäaikaisasunnottomuuden tilastoimiseksi

Asunnottomuustilastointia halutaan täsmentää tietolähteet ja asunnottomuuden syyt

Kuten edellä todettiin, kaupungeissa on ollut vaikeuksia etenkin laitos- ja tukiasumisessa olevien asunnottomien määrän selvittämisessä. Asunnottomuuden tilastointia koskevana ehdotuksena esitetään, että tuki- ja palveluasumisessa olevat asunnottomat määriteltäisiin omana erillisenä ryhmänä. Kaupungeissa tehtyjen tilastojen mukaan sosiaalitoimen ja asuntotoimen kautta asunnottomiksi määrittyvät sijoittuvat eri asunnottomuusryhmiin ja edellyttävät erilaisia toimia asunnottomuuden vähentämiseksi. Hyvänä mallina pidettäisiin asunnottomuuden tilastointia siten, että luokittelussa olisi eroteltuna sosiaalitoimen ja vuokra-asuntoyhtiöiden asunnottomat. Tällaisella mallilla saataisiin paremmin selville tukea tarvitsevien asunnottomien osuus.

Hyödyllisenä pidetään asunnottomuuden määritelmän tarkentamista siten, että se toisi paremmin esille asunnottomuuden syyn ja sen aiheuttaman tilanteen. Syiden kartoittamisella haluttaisiin erotella ne asunnottomat, jotka eivät ole esimerkiksi ottaneet vastaan tarjottua vuokra-asuntoa sekä nykyistä tehokkaammin saada esille tukea asumiseensa tarvitsevien määrä. Suomessa on asunnottomuuden ryhmittelyssä lähdetty henkilöön liittyvien syiden eli erilaisten ongelmien tarkastelun sijasta fyysisistä puitteista eli asunnon puutteesta sekä siihen liittyen erilaisista majoittumisen paikoista. Toiveet asunnottomuuden syiden täsmentämisestä kertonevat osaltaan siitä, että pitkäaikaisasunnottomuuden määrittäminen sekä sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien arvioiminen ovat nostaneet kunnissa uudenlaisia kehittämistarpeita.

Toiveena asunnottomuuden luokitteluun tuen ja sen ympärivuorokautisuuden mukaisesti

Pitkäaikaisasunnottomuuden tilastoinnissa pidettäisiin hyvänä myös mallia, jossa asunnottomat olisi eriteltyä asumisen tukemisen ja tuen ympärivuorokautisuuden mukaan. Tarvetta koetaan olevan sille, että tukiasumisen määrä, henkilökunta ja tuen ympärivuorokautisuus määriteltäisiin selkeästi. Tällöin henkilöstöresursseja sisältävää erityisryhmien palveluasumista, tukiasuntojen määrää ja asuntoloiden paikkalukuja tarkasteltaisiin erillisesti sekä mahdollisesti myös osa- ja ympärivuorokautisesti valvotut yksiköt eriteltyinä. Tämän jälkeen voitaisiin ryhtyä määrittelemään yli vuoden asunnottomina olevien tai toistuvasti asunnottomana olevien asunnottomien määriä näissä ryhmissä. Lisäksi pitkäaikaisasunnottomuuden selvittämiseksi voisi olla omana kohtanaan pitkittynyt asunnottomuus, jossa olisi eritelty yli vuoden ajan asuntoa hakeneet henkilöt ja omanaan toistuvasti kolmen vuoden aikaan asuntoa hakeneet.

Kehittämisehdotukset asunnottomien tilastoimiseksi

Asunnottomuustilastot pidemmän aikavälin tarkastelujakson perusteella ja kunnille enemmän aikaa tietojen kokoamiseen

Yhden päivän poikkileikkaustietoon perustuva tilastointi koetaan laskentatavaksi, jolla saadaan tietoa etenkin asunnottomuuden trendeistä. Haastatteluissa kerrottiin, kuinka nykyinen tapa kertoo vähintään summittaisesti asunnottomien määrän ja sen avulla voidaan myös jossain määrin ennakoida tulevaisuutta. Kuitenkin mittaustapa aiheuttaa satunnaisuutta lukemiin, sillä asiakasmäärät saattavat vaihdella paljon viikonpäivästä johtuen.

Yksi asunnottomuusmäärien alimittausta aiheuttava tekijä on työntekijöiden puuttuminen laskenta-ajankohtana poissaolojen, kehittämispäivien, organisaatiomuutosten tai muiden vastaavien tekijöiden vuoksi, jolloin kaikista toimipaikoista tai alueilta ei ole saatu asunnottomuuslukemia. Tietoa ei ole saatu esimerkiksi koottua kattavasti aikuissosiaalityöstä tai perhepalvelusosiaalityöstä henkilöstövaihdosten takia, vaan tiedot ovat tulleet pääasiassa asumispalveluiden kautta. Tämä on saattanut vaikuttaa esimerkiksi perheitten ja vapautuvien vankien tilastointiin. Vuokra-asuntoyhtiöiden näkökulmasta kuukauden viimeinen päivä olisi kuukauden puolenvälin tilannetta parempi mittausajankohta, sillä silloin saataisiin helpommin tiedot vuokrarekistereistä.

Asunnottomuuden tilastointitavassa kritiikkiä aiheuttaa lyhyt 2-3 viikon kestoinen aikarajaus laskelmien tekemiselle, sillä asunnottomuuslaskenta aiheuttaa kiireitä niitä oman työn ohella tekeville ihmisille. Nykyisin käytössä olevalla mallilla on myös hankala selvittää pitkäaikaisasunnottomuutta määritelmän edellyttävällä tavalla. Kun pitkäaikaisasunnottomuutta tarkastellaan poikkileikkaushetkellä, asunnottomuuden toistuvuutta on hankala selvittää toisin kuin muunlaisissa asumishistorian ja asunnottomuuden dynamiikan esille tuovissa tarkastelutavoissa. Hyvänä pidetäänkin mallia, jossa asunnottomuuslaskenta tehtäisiin jonkin aikavälin mittaisella tarkastelujaksolla, joka vähentäisi mittauspäivän satunnaisuusvaihtelusta aiheutuvaa vääristymää laskennoissa. Haastatteluissa ehdotettiin tarkastelujaksoksi kuukautta, jonka aikana asunnottomana olleet henkilöt tilastoitaisiin.

Asunnottomuuden tilastointiin halutaan valtakunnallinen järjestelmä ja erilaisiin rekistereihin perustuva valtakunnallinen tarkastelutapa

Haastatteluissa tuotiin esille yhtenä mahdollisuutena kehittää valtakunnallisiin rekistereihin perustuvaa asunnottomuuden tilastointia, jolla voitaisiin poistaa erilaisten tiedonkeruutapojen aiheuttamat erot asunnottomuuslaskennassa. Valtakunnallisessa asunnottomuuslaskennassa voitaisiin yhdistää erilaisia rekistereitä ja käyttää yhtenä aineistona väestörekisteritietoja. Rekisterien yhdistämiseen perustuvalla tiedolla voitaisiin saada kattavampaa tietoa kuin kaupunkikohtaisilla malleilla, joissa kootaan tietoa poikkileikkausajankohtana ja osin ilman henkilötunnustasoista tarkasteltua. Rekisteripohjaisella tiedolla voitaisiin saada selville piiloasunnottomuutta, joka ei tule esille tavallisesti sosiaalitoimiston asiakasrekisteriin pohjautuvassa laskennassa. Haastatteluissa todettiin toisaalta, että väestörekisteripohjaisella tarkastelutavalla asunnottomuus voisi kasvaa huomattavasti, eikä mallista olisi ratkaisua pitkäaikaisasunnottomuuden laskentaan. Väestörekisteritietoja ei myöskään pidetä luotettavina ja ajan tasaisina, sillä asunnosta poistumisilmoitusten tekeminen ei ole systemaattista.

Valtakunnallinen rekisteripohjainen tiedonhankinta edellyttää erilaisten järjestelmien yhteensopivuutta, mutta se voisi antaa valtakunnallisesti tasalaatuisia tietoja

asunnottomista. Yhtenä mahdollisuutena ehdotettiin järjestelmien yhteensopivuus-ongelmien poistamiseksi erillisen valtakunnallisen järjestelmän perustamista. Mallissa hyödynnettäisiin valtion ulosottojärjestelmän tavoin teknisiä ratkaisuja, joiden avulla saataisiin luotettavaa ja ajankohtaista tietoa asunnottomista. Valtakunnallisella järjestelmällä voitaisiin vähentää kaupungeissa tehtävää työtä, sillä malli olisi yksinkertaisempi työntekijöille verrattuna nykyiseen yhteismitattomaan ja byrokraattiseksi koettuun tietojen keruun tapaan.

Toiveena pitkäaikaisasunnottomuuden dynamiikan tutkiminen myös laadullisin menetelmin

Pitkäaikaisasunnottomuuden selvittämisessä toiveet kohdistuvat etenkin laadullisen tutkimuksen käynnistämiseen, joka olisi tärkeää toteuttaa tilastoinnin kehittämisen pohjaksi. Haastatteluissa tuotiin tarve käynnistää pitkäaikaisasunnottomuuden dynamiikan ja eri toteutumismuodot esille tuovia tutkimuksia. Tarvetta todetaan olevan laadullisille asiakastapauksiin perustuville ja asunnottomuuden dynamiikka selvittäville kaupunkikohtaisille tutkimuksille sekä muuttuviin asumismuotoihin kuten vähentymässä olevaan asuntola-asumiseen liittyville haastattelututkimuksille.

Tutkimustiedolle todetaan olevan tarvetta, sillä nykyisen pitkäaikaisasunnottomuuden tilastointitavan ei koeta tuottavan riittävästi tietoa pitkäaikaisasunnottomien eri ryhmistä. Tutkimustiedon avulla voitaisiin kehittää asunnottomuuden laskentaa sekä aikaansaada asunnottomuusuria selvittävän tutkimustiedon myötä parempi määritelmä nykyisen tulkinnanvaraisen ja väljän pitkäaikaisasunnottomuuskäsitteen tilalle.

5 Johtopäätökset ja suositukset

Selvityksen tehtävänä on ollut kartoittaa pitkäaikaisasunnottomuuden määrittämistä ja tilastointia. Tulosten perusteella asunnottomuustilastoissa erot pitkäaikaisasunnottomien osuuksissa syntyvät laskentatavasta. Osassa kunnista tietoineistona käytetään vuokra-asunnonhakijarekistereitä ja sosiaalitoimen asiakasrekistereitä, kun osassa kunnista tietolähteenä ovat yksinomaan sosiaalitoimen ja asumispalveluiden asiakastiedot. Suurimmat pitkäaikaisasunnottomuusprosentit ilmoittavissa kunnissa käytetään tietokantana pääasiassa sosiaalitoimen ja asumispalveluiden asiakastietoja, kun asunnottomat vuokra-asunnonhakijat ilmoittavissa kunnissa mm. vaikeudet selvittää asuntohakemuksista asunnottomuuden kestoa ja toistuvuutta laskee pitkäaikaisasunnottomien osuuksia eri asunnottomuusmuodoissa.

Selvityksen tehtävänä on ollut esitellä, millaisia tuki- ja palveluasumisen määritelmiä ja tuen muotoja kaupunkien asunnottomuuslaskennoissa olevissa yksiköissä on. Selvityksen havaintojen mukaan olisi tärkeää yksityiskohtaisten tukimuotojen kartoittamisen sijasta ryhtyä selventämään ohjeistuksilla sitä, mitkä yksiköt olisi tärkeää ottaa mukaan asunnottomuustilastointiin ja ketkä määrittellään asunnottomiksi tai pitkäaikaisasunnottomiksi heidän ollessaan asiakkaana erilaisissa yksiköissä. Tarpeellista olisi myös pohtia asunnottomuusmäärien erilaisia esitystapoja, joihin ehdotettiin tietokantaa sekä henkilön asumispaikkaa koskevia lisäyksiä.

Selvityksen tehtävänä on ollut pohtia, millä tavalla pitkäaikaisasunnottomuuden määritelmää ja tilastointia voitaisiin kehittää. Pitkäaikaisasunnottomuuden määritelmässä on paljon tulsinnanvaraisuutta, jolloin laskentatavassa on kaupunkien välistä ja niiden sisäistä eroavuutta. Yhtenä keskeisenä haasteena asunnottomuuslaskennassa on sen määrittäminen, kuka on asunnoton ja milloin asunnottomuus päättyy. Osassa kaupungeista erotellaan asunnon puutteen vuoksi mm. huoltokotityyppisissä yksiköissä asuvat asiakkaat, kun osassa kaupungeista kaikki tietynlaisten asumispalveluyksiköiden asukkaat määritellään asunnottomiksi ja pitkäaikaisasunnottomiksi. Kaupunkien välisiä eroja syntyy siitä, kuinka tarkasti ensisuojoissa, asuntoloissa sekä kuntouttavissa yksiköissä ja laitoksissa olevien asiakkaiden taustatietoja selvitetään pitkäaikaisasunnottomuuden määrittämiseksi.

Selvityksen tulosten pohjalta ehdotetaan seuraavia toimenpiteitä pitkäaikaisasunnottomuuteen liittyvän tiedonkeruun kehittämiseksi:

1. **Olii hyödyllistä laatia kaupungeille suositus siitä, mitä tietolähteitä asunnottomuuden tilastoinnissa voitaisiin käyttää.** Tietojen yhdenmukaistamiseksi olisi hyödyllistä saada jokaisesta kaupungista tietoa sosiaalitoimen, asumispalveluiden ja vuokra-asuntoyhtiöiden tietokannoista.

Rekistereihin tallennettavien tietojen varmistamisessa on tärkeää ohjeistaa vuosittain sosiaalitoimen edustajia sekä pyrkiä kehittämään käytössä oleviin ohjelmistoihin luokituksia, jotka helpottavat asunnottomuuden ja sen eri muotojen selvittämistä. Vuokra-asuntoyhtiöissä on ollut hyvänä mallina hakemusten taustatietojen selvittäminen, jolla on voitu vähentää hakijaan omaan ilmoitukseen perustuvaa asunnottomaksi määrittämistä. Hyvänä käytäntönä on ollut kaupungeissa keskeisimpien asunnottomien asumispalveluiden asiakaskuntien

tilanteen selvittäminen, jolloin on saatu tilastoitua myös eläkkeellä olevia toimeentulotukea hakemattomia pitkäaikaisasunnottomia.

2. **Asunnottomuustilastointia olisi tärkeää kehittää vähintään siten, että asuntomarkkinaselvityksessä näkyisi tieto siitä, mihin tietolähteisiin kaupunkien lukemat perustuvat.** Tieto siitä, mistä lähteistä asunnottomuustilaston lukumäärät on koottu, auttaisi osaltaan hahmottamaan kaupunkien asunnottomuuden luonnetta.
3. **Asuntomarkkinaselvitystä varten tulee laatia yksityiskohtaisemmat ohjeet siitä, ketkä voidaan luokitella asumispalveluissa asunnottomiksi ja pitkäaikaisasunnottomiksi.** Keskeisenä haasteena asunnottomuuslaskennoissa on ollut erilaisissa tuetun, palveluasumisen ja laitosasumisen yksiköissä olevien asunnottomien tilastoiminen.

Yksityiskohtaisen ohjeistuksen laatimisen yhteydessä voidaan käyttää yksiköiden nimestä riippumattomia reunaehtoja asunnottomuuden muotojen määrittämiseksi. Näitä jaotteluita voidaan tehdä vähintään majoitus- ja sosiaalihuoltolain mukaisen asumisen sekä huoneenvuokralain mukaisen asumisen erottelomiseksi toisistaan.

4. **Asuntomarkkinaselvityksessä olevaa pitkäaikaisasunnottomuuden määritelmää tulisi täydentää lisäohjeistuksella, jolla lisättäisiin arvioinnin yhdenmukaisuutta.** Nykyisin käytössä olevaa pitkäaikaisasunnottomuuden määritelmää pidetään liian tulkinnanvaraisena ja vaikeasti selvitettävissä olevana käsitteenä.

Ohjeistuksen tulisi sisältää täsmennyksiä epäselviksi jääneisiin kohtiin, jotka liittyvät asunnottomuuden keston ja toistuvuuden sekä tuen tarpeen selvittämiseen erilaisissa tilanteissa ja erilaisista rekistereistä.

5. **Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisohjelman kaupunkien edustajista tulisi muodostaa työryhmä, joka ryhtyy pohtimaan yhdessä asunnottomuuden ja pitkäaikaisasunnottomuuden määrittämistä sekä tilastoinnin ohjeistusta ja kehittämistä.** Kaupunkien asunnottomuustilastoinnista vastaavilla henkilöillä on parhaat näkemykset siitä, miten ohjeistuksia ja määritelmiä tulisi kehittää sekä mitä erilaisia paikallisia tietolähteitä voidaan hyödyntää asunnottomuuslaskennoissa.

Työryhmän tehtävänä olisi ryhtyä yhteistyössä ARAn ja asunnottomuuden vähentämisohjelman edustajien kanssa kehittämään nykyisiä käsitteitä avaavaa ohjeistusta sekä selvittämään asunnottomuuslaskennan tilastointitapojen yhdenmukaistamisen mahdollisuuksia.

Liite I.

Selvitystä varten haastatellut ja kirjallisesti vastauksen antaneet henkilöt

Alho Tuomas, asiakaspalvelusihteeri, VAV Asunnot Oy

Anttonen Ritva, aikuissosiaalityö ja perusturvan palveluyksikön johtaja, Jyväskylän kaupunki

Arvaja Erkki, toiminnanjohtaja, Jyväskylän Katulähetys ry

Haapapuro Heikki, asumis- ja päivätoimintapalveluiden palveluesimies, Oulun kaupunki

Hirvonen, Marja, asuntorahoitussihteeri, Tampereen kaupunki

Juurinen Päivi, tietotuotanto ja laadunarviointitiimin suunnittelija, Tampereen kaupunki

Kajala Leena, perhepalveluiden suunnittelija, Vantaan kaupunki

Kajaste Risto, sosiaalijohtaja, Lahden kaupunki

Karppinen Terttu, palvelupäällikkö, Lahden Talot Oy

Karvala Tapani, asuntotoimenpäällikkö, Jyväskylän kaupunki

Lavikainen Marjo, sosiaalipalvelujen johtaja, Joensuun kaupunki

Lehtinen Jarmo, asuntopoliittinen sihteeri, Tampereen kaupunki

Leijo Markku, apulaisosastopäällikkö, Helsingin kaupunki

Linnanen Kari, asuntokoordinaattori, Tampereen kaupunki

Neiman Taru, sosiaalipalvelupäällikkö, Helsingin kaupunki

Pajunen Jorma, asuntoasiamies, Helsingin kaupunki

Papinaho Hannu, vuokra-asuntotoimiston päällikkö, Espoon kaupunki

Ristimäki Outi, mielenterveys- ja päihdeyksikön palvelupäällikkö, Espoon kaupunki

Roine Martti, tuetun asumisen ohjaaja, Kuopion kaupunki

Rytinki Pirjo, toimistos sihteeri, Tampereen kaupunki

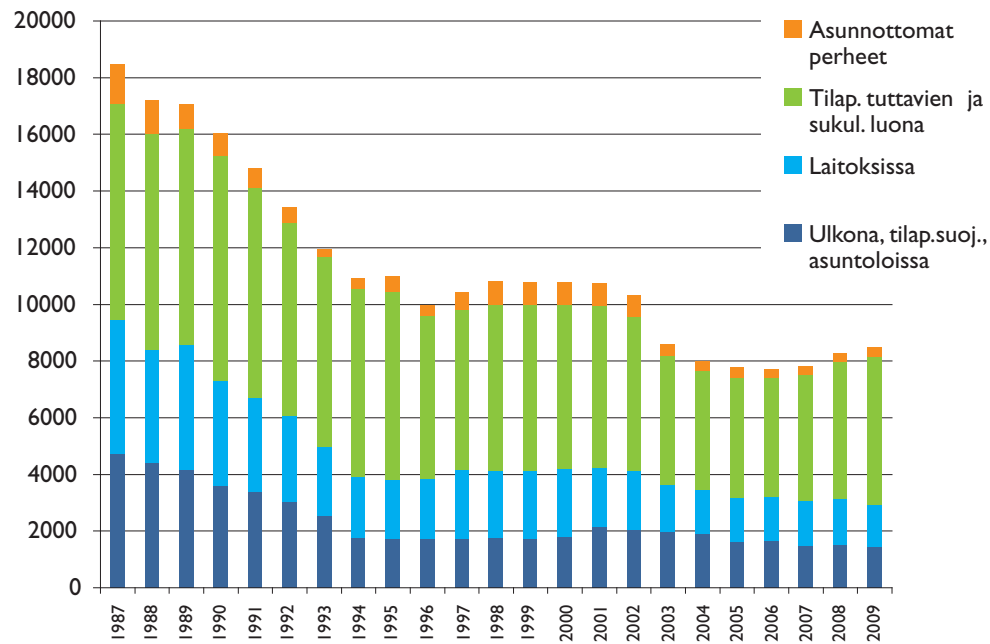
Salakka Irmeli, erityisasiantuntija, Vantaan kaupunki

Suviala Marja, johtava sosiaalityöntekijä, Turun kaupunki

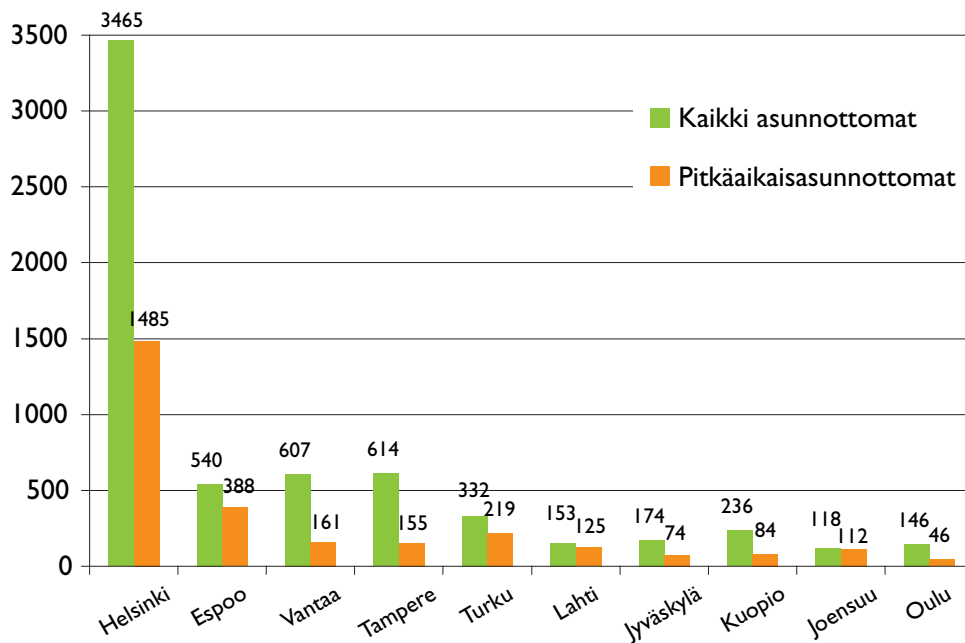
Tiitinen Virpi, erikoissuunnittelija, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA)

Liite 2.

Kuviot

Kuvio 1. Asunnottomat Manner-Suomessa 1987 -2009.

Kuvio 2. Yksinäiset asunnottomat 15.11.2009 aiesopimuskunnissa.

KUVAILEHTI

<i>Julkaisija</i>	Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus			<i>Julkaisu-aika</i> Elokuu 2010
<i>Tekijä(t)</i>	Sari Pitkänen (Sosiaalikehitys Oy)			
<i>Julkaisun nimi</i>	Selvitys pitkäaikaisasunnottomuuden määrittelystä ja tilastoinnista			
<i>Julkaisusarjan nimi ja numero</i>	Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen raportteja 2 2010			
<i>Julkaisun teema</i>				
<i>Julkaisun osat/ muut saman projektin tuottamat julkaisut</i>				
<i>Tiivistelmä</i>	<p>ARA tekee vuosittain asuntomarkkinakyselyn kaikkiin Manner-Suomen kuntiin. Kyselyssä tiedustellaan myös asunnottomien lukumäärää. Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishojelman (PAAVO) vaikuttavuuden mittaamiseksi vuoden 2008 asuntomarkkinakyselyssä tiedusteltiin ensimmäistä kertaa, kuinka moni asunnottomista yhden hengen talouksista on pitkäaikaisasunnoton. Pitkäaikaisasunnottomuus määriteltiin sekä asunnottomuuden keston että tuen tarpeen perusteella. Kyselyn perusteella pitkäaikaisasunnottomien määrä oli oletettua suurempi, minkä lisäksi pitkäaikaisasunnottomien osuus eri kunnissa vaihteli hyvin paljon. Tämän vuoksi haluttiin selvittää, kuinka aiesopimuskunnat määrittelevät pitkäaikaisasunnottomuuden ja miten ja mistä lähteistä tiedot kerätään. Selvitystyön tavoitteena oli esittää suositukset, miten pitkäaikaisasunnottomuuden määritelmää pitäisi täsmentää ja tietojen yhdenmukaisuutta parantaa.</p> <p>Tehdyn selvityksen mukaan suurin syy pitkäaikaisasunnottomien osuuden suureen vaihteluun eri kunnissa on tietopohjan erilaisuus. Osassa kunnista tietoa-aineistona käytetään sekä vuokra-asunnonhakijarekistereitä että sosiaalitoimen asiakasrekistereitä, kun taas osassa tietolähteenä ovat yksinomaan sosiaalitoimen ja asumispalveluiden asiakastiedot. Näissä kunnissa pitkäaikaisasunnottomien prosenttiosuudet ovat yleensä myös suuremmat. Kunnissa, joissa asunnottomuuslaskennoissa käytetään myös vuokra-asunnonhakijarekistereitä, tuotiin esille vaikeus selvittää asuntohakemuksista asunnottomuuden kestoa ja toistuvuutta.</p> <p>Selvityksessä tehdyissä haastatteluissa selvisi, että pitkäaikaisasunnottomuuden määritelmää pidettiin ylipäänsä tulkinnanvaraisena ja pitkäaikaisasunnottomuutta vaikeana selvittää. Jotkut haastateltavat kyseenalaistivat tämän vuoksi koko pitkäaikaisasunnottomuustiedon keruun. Haastatteluissa nousi esille myös se, että pitkäaikaisasunnottomuuden tilastoiminen koetaan oikeammaksi mittariksi asunnottomuuden laskennassa kuin asunnottomuuden määrittäminen.</p> <p>Keskeisimpänä suosituksena selvitystyön pohjalta nousee suositus muodostaa työryhmä pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishojelman kaupunkien edustajista. Työryhmä ryhtyisi pohtimaan asunnottomuuden ja pitkäaikaisasunnottomuuden määrittämistä sekä tilastoinnin ohjeistusta ja kehittämistä.</p>			
<i>Asiasanat</i>	asunnottomuus, määritelmät, tilastointi, kunnat			
<i>Rahoittaja/toimeksiantaja</i>	Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus			
	ISBN (nid.)	ISBN 978-952-11-3769-3 (PDF)	ISSN (pain.)	ISSN 1797-5514 (verkkoj.)
	Sivuja 39	Kieli suomi	Luottamuksellisuus julkinen	Hinta (sis. alv 8 %)
<i>Julkaisun myynti/jakaja</i>	Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus, ARA Email: kirjasto.ara@ara.fi www.ara.fi > Julkaisut > Raportit			
<i>Julkaisun kustantaja</i>	Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus			
<i>Painopaikka ja -aika</i>				

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare	Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet			Datum Augusti 2010
Författare	Sari Pitkänen (Sosiaalikehitys Oy)			
Publikationens titel	Selvitys pitkäaikaisasunnottomuuden määrittelystä ja tilastoinnista (Utredning av definitionen och statistikföringen av långtidsbostadslöshet)			
Publikationsserie och nummer	Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet rapporter 2 2010			
Publikationens tema				
Publikationens delar / andra publikationer inom samma projekt				
Sammandrag	<p>ARA gör varje år en enkät om bostadsmarknaden bland kommunerna i fasta Finland. Enkäten innehåller också frågor om antalet bostadslösa. För att mäta effektiviteten av programmet för minskning av långtidsbostadslösheten (PAAVO) frågade man i 2008 års enkät om bostadsmarknaden för första gången hur många av de bostadslösa enpersonshushållen är långtidsbostadslösa. Långtidsbostadslöshet definierades både utifrån hur länge bostadslösheten pågått och enligt stödbehovet. Enligt enkäten var antalet långtidsbostadslösa större än förmodat. Dessutom varierade andelen långtidsbostadslösa i hög grad mellan olika kommuner. På grund av detta ville man reda ut hur kommunerna med intentionsavtal definierar långtidsbostadslöshet samt hur och från vilka källor uppgifterna samlas in. Målet för utredningen var att ta fram rekommendationer för hur man borde precisera definitionen av långtidsbostadslöshet och förbättra uppgifternas enhetlighet.</p> <p>Enligt utredningen är varierande informationsunderlag den största orsaken till att andelen långtidsbostadslösa varierar i så hög grad mellan kommunerna. I en del av kommunerna används både register över bostadssökande och socialväsandets klientregister som informationsmaterial, medan andra kommuner endast använder klientuppgifter från socialväsandet och bostadsservicen. I dessa kommuner är den procentuella andelen långtidsbostadslösa i regel större. De kommuner som också använder sig av register över bostadssökande för att beräkna antalet bostadslösa lyfte fram svårigheten med att reda ut bostadslöshetens längd och hur ofta den upprepas utgående från bostadsansökningarna.</p> <p>Av de intervjuer som gjordes i samband med utredningen framgick att begreppet långtidsbostadslöshet är svårdefinierbart överhuvudtaget och att fenomenet är svårt att undersöka. Några av de intervjuade ifrågasatte därför hela idén med att samla in uppgifter om långtidsbostadslöshet. Intervjuerna gav också vid handen att statistikföring av långtidsbostadslöshet anses vara ett bättre mått för beräkning av bostadslöshet än att definiera bostadslöshet.</p> <p>En central rekommendation som utredningen gav upphov till är att man bör bilda en arbetsgrupp bestående av representanter för de städer som deltar i programmet för minskning av långtidsbostadslösheten. Det föreslås att arbetsgruppen ska begrunda hur bostadslöshet och långtidsbostadslöshet ska definieras samt utarbeta anvisningar för statistikföringen och hur den ska utvecklas.</p>			
Nyckelord	bostadslöshet, statistik, definitioner, kommuner			
Finansiär/uppdragsgivare	Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet			
	ISBN (hft.)	ISBN 978-952-11-3769-3 (PDF)	ISSN (print)	ISSN 1797-5514 (online)
	Sidantal 39	Språk Finska	Offentlighet Offentlig	Pris (inneh. moms 8 %)
Beställningar/ distribution	Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet, ARA Epost: kirjasto.ara@ara.fi www.ara.fi > Publikationer > Rapporter			
Förläggare	Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet			
Tryckeri/tryckningsort -år				

Sosiaalikehitys Oy toteutti keväällä 2010 yhdessä ympäristöministeriön ja ARAn kanssa selvityksen pitkäaikaisasunnottomuuden määrittelystä ja tilastoinnista pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisohjelmassa (PAAVO) mukana olevissa kaupungeissa. Selvitystä tehtäessä kartoitettiin, millä tavoin ARAn asuntomarkkinakyselyssä ilmoitetut tiedot pitkäaikaisasunnottomuudesta on määritelty ja tilastoitu, sekä tutkittiin, millaisia tuki- ja palveluasumisen määritelmiä ja tuen muotoja kaupunkien asunnottomuuslaskennoissa olevissa yksiköissä on käytössä. Raportissa esitetään suosituksia pitkäaikaisasunnottomuuden määritelmän täsmentämiseen ja keinoja, joilla asuntomarkkinakatsauksessa esitettävien asunnottomuus- ja pitkäaikaisasunnottomuustietojen yhdenmukaisuutta ja luotettavuutta voitaisiin parantaa.

Selvitystä varten on haastateltu aiesopimuskaupunkien sosiaali- ja terveystoimen, asuntotoimen ja vuokra-asuntoyhtiöiden sekä asumispalveluiden tuottajien edustajia.

Asumisen rahoitus-
ja kehittämiskeskus

ISBN 978-952-11-3769-3 (PDF)

ISSN 1797-5514 (verkkokoj.)